

Industriens Utredningsinstitut

Verksamhetsåret

1975

Industriens Utredningsinstitut

är en fristående vetenskaplig forskningsinstitution grundad 1939 av Svenska Arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund.

Syfte

Att bedriva forskning rörande ekonomiska och sociala förhållanden av betydelse för den industriella utvecklingen.

Verksamhet

Huvuddelen av arbetet inom institutet ägnas åt långsiktiga forskningsuppgifter. Man siktar härvid till ett studium av de grundläggande sammanhangen inom näringslivet och särskilt till att belysa de frågor som hör samman med strukturella och internationella förändringar. Forskningsresultaten publiceras i institutets skriftserier.

Vid sidan om det långsiktiga forskningsarbetet utför institutet smärre utredningar rörande speciella problem samt ger viss service åt industriföretag, organisationer, statliga myndigheter etc.

Styrelse

Tekn. dr Herr Wallenberg, hedersordf.
Direktör Erland Waldenström, ordf.
Tekn. dr Ingmar Eidem
Direktör Curt-Steffan Giesecke
Direktör Nils Holgerson
Direktör Tryggve Holm
Direktör Rune Höglund

Direktör Axel Iveroth
Direktör Alde Nilsson
Direktör Åke Palm
Direktör Hans Stahle
Direktör Sven-Olov Träff
Direktör K. Arne Wegerfelt
Ekon. dr Lars Wohlin

Personal

Chef: Ekon. dr Lars Wohlin
Sakkunnig: Professor Ragnar Bentzel
Sekreterare: Ekon. lic. Olle Renck
Kamrer: Fru Elsa Biloch

Övrig ordinarie personal samt med särskilda utredningar sysselsatta:

Fru Kate von Arnold
Pol. mag. Jan Bröms
Ph. D. Bo Carlsson
Fru Gudrun Dahlberg
Pol. mag. Lars Dahlberg
Professor Erik Dahmén
Docent Gunnar Eliasson
Docent Göran Eriksson
Fru Margit Faijersson
Fru Marianne Frisell
Civ.ing. Anders Grufman
Civ.ekon. Siv Gustafsson
Fil. dr Ulf Jakobsson
Fröken Gun Johansson
Fil. kand. Märtha Josefsson
Docent Anders Klevmarken
Fil. lic. Lars Kritz
Fru Berit Lindberg

Fru Kerstin Lindh
Ekon. lic. Bertil Lindström
Fil. kand. Bo Lindörn
Fil. lic. Lars Lundberg
Fru Alice Nilson
Fil. lic. Göran Normann
Fru Wera Nyrén
Fil. dr Lennart Ohlsson
Civ.ekon. Tomas Pousette
Ekon. lic. Gunnar Du Rietz
Fru Anette Ronen
Civ.ekon. Rolf Rundfelt
Pol. mag. Hans-Fredrik Samuelsson
Civ.ing. Ulf-Åke Sjöström
M. A. Birgitta Swedenborg
Fil. dr Jan Södersten
Fru Kerstin Wennberg
Civ.ekon. Johan Örtengren

Adress

Industriens Utredningsinstitut
Grevgatan 34, Stockholm, Box 5037, 102 41 Stockholm 5
Tel. 08-63 50 20

Verksamhetsåret 1975

Industriens Utredningsinstitut, Stockholm

ISBN 91-7204-058-0

Kugel Tryckeri AB, Stockholm 1976

Förord

Vid IUI:s styrelsemöte i augusti 1975 avgick tekn dr Marcus Wallenberg som ordförande för institutets styrelse och undertecknad valdes till ny ordförande. Dr Wallenberg tillträdde som ordförande i IUI:s styrelse 1950 och har sålunda varit ordförande under 25 av de 36 år som institutet existerat. Å styrelsens vägnar vill jag framföra ett varmt tack för hans utomordentliga insatser för Industriens Utredningsinstitut.

Genom sitt starka engagemang för institutet har Marcus Wallenberg inte bara stimulerat alla medarbetare utan har också övertygat svensk industri om betydelsen av att satsa medel på den typ av vetenskaplig verksamhet som institutet representerar. Han har under sin tid i styrelsen alltid slagit vakt om institutet som en fristående vetenskaplig institution och har hållit hårt på att institutet måste visa upp hög vetenskaplig kvalitet. Det är detta oberoende och denna kvalitet som varit grundvalen för institutets anseende och gjort det möjligt för institutet att spela en väsentlig roll i vår samhällsutveckling.

Som ett uttryck för institutets tacksamhet har styrelsen kallat dr Wallenberg till posten som hedersordförande i institutets styrelse.

Vid sin avgång tillkännagav dr Wallenberg, att styrelsen för Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse beslutat att till institutet överlämna en donation, omfattande ett årligt belopp av 150 000 kronor under en tioårsperiod. Donationen var avsedd att möjliggöra för institutet att tillkalla framstående utländska forskare för att bedriva forskning vid institutet, företrädesvis omfattande sådana internationella jämförande studier som kunde vara av intresse för svensk industri. På institutets vägnar vill jag framföra vårt tack för denna förnämliga gåva, som kommer att kunna bli en utomordentlig stimulans för forskningsarbetet vid institutet.

Arbetet vid institutet under det gångna verksamhetsåret har varit starkt inriktat på att genomföra en långtidsbedömning för den svenska ekonomin, som kommer att publiceras under våren 1976. Det är viktigt att institutet bedriver en forskningsverksamhet kring väsentliga ekonomiska avvägningsfrågor för svensk ekonomi och att denna forskning läggs till grund för självständiga långsiktiga bedömningar. Den starkare inriktningen mot totalbedömningar för hela ekonomin ger bättre möjligheter att analysera samspelet mellan enskilda industribranschens och hela ekonomins utveckling.

Ett omfattande arbete har i detta sammanhang nedlagts på att utveckla en ekonometrisk modell för hela ekonomin. Detta har varit en nödvändig förutsättning för att få konsistenta bedömningar av utvecklingen i olika produktionssektorer och av förändringarna i privat konsumtion, skatter, offentlig sektor, kreditmarknaden etc.

Den svenska industrins internationalisering har ägnats stor uppmärksamhet i samhällsdebatten. Institutet har ansett det angeläget att fortlöpande kartlägga denna process. Under verksamhetsåret har de svenska industriföretagens utlandsverksamhet 1974 undersökts genom en omfattande enkät. En första redovisning av enkätresultaten har presenterats i en rapport som publicerades i början av 1976. Den ger möjlighet att jämföra utvecklingen under 1970-talets första hälft med den analys av utvecklingen under 1960-talet som redovisats i en tidigare studie från institutet.

I diskussionen om förutsättningarna för industrins expansion skjuts investeringarna i anläggningar och maskiner i förgrunden, medan företagens immateriella kapitalbildning inte ges samma uppmärksamhet. Skälet till den starka betoningen av de materiella investeringarna är naturligtvis de teoretiska och statistiska svårigheterna att mäta den immateriella kapitalbildningens omfattning och avkastning. Den studie av FoU-investeringarnas räntabilitet inom vissa industribranscher som institutet publicerat under året är ett försök att angripa dessa svårigheter med förebild från liknande amerikanska undersökningar. Studien belyser skillnaden i avkastning på materiellt kapital och FoU-kapital och de förändringar i de traditionella kapitalavkastningsmått som följer av att FoU-kapitalet tas med. En fortsatt forskningsverksamhet på detta område, grundad på ett större datamaterial kan ge en fastare bas för bedömning av FoU-investeringarnas liksom andra immateriella investeringars lönsamhet och roll i de industriella tillväxtprocesserna.

Priskontrollen har alltmer kommit att utnyttjas som ett stabiliseringspolitiskt instrument under senare år. Institutet har därför under året beslutat ta upp en studie av priskontrollens ekonomiska verkningar. Särskilt viktigt är därvid att studera hur priskontrollen återverkar på effektiviteten i produktionsresursernas användning och konkurrensen med utlandet. Studien kan ses som ett led i institutets forskningsverksamhet kring den ekonomiska politikens mål och medel.

Stockholm i mars 1976

Innehåll

Under året utgivna böcker och smärre skrifter

- Etablering, nedläggning och industriell tillväxt i Sverige 1954—1970 7
- Företagens tillväxt och finansiering 9
- Industriforskningens utveckling och avkastning 12
- Forskningsrapporter och småtryck
- Effektiv avkastning på aktier 14
- Norska och svenska modeller över personlig inkomstbeskattning 14

Forskningsprojekt under arbete

- IUI:s långtidsbedömning 1976 15
- En ekonometrisk modell över den svenska ekonomin 18
- Den offentliga sektorns tillväxt 19
- Lönebildning och lönestruktur inom den statliga sektorn 22
- Kostnaderna för reducering av industriellt avfallsutsläpp 24
- Verkningar av handelshinder 25
- Mål och medel inom transportpolitiken 26
- Svensk verkstadsindustris internationella specialisering 28
- Utländska direkta investeringar i Sverige och transferering av teknologi 28
- Den svenska industrins investeringar i utlandet 31
- Företagsetableringens bestämningsfaktorer 32
- Efterfrågan på grafiska produkter 33
- Den kemiska industrin 35
- Svensk ekonomisk tillväxt 37
- Den svenska industrins utveckling under efterkrigstiden 37
- Räntabilitet, tillväxt och inflation 38
- Industriell utveckling och långsiktig kapitalförsörjning 38
- Energi- och teknologifrågor 40
- Konkurrens på lika villkor 43
- Det svenska skatte- och transfereringssystemet 44
- Realisationsvinstbeskattningen 46
- Beskattning av produktionsfaktorer 47
- Beskattning av företagets vinster 48
- Efterfrågan på konsumtionsvaror 50
- Efterfrågan på teletjänster 51
- Prisregleringar i Sverige 54

Övrig verksamhet 55

Förteckning över utgivna skrifter 56

Figurer

1. Skuldkvotens inverkan på låneräntan och det egna kapitalets räntabilitet 11
2. Kostnadsstruktur inom den offentliga tjänsteproduktionen 1974 20
3. Utlandsägda dotterföretags, svenska multinationella företags och övriga företags andelar av den totala sysselsättningen i ett urval branscher inom svensk industri 1970 30
4. Svenska cementugnar rangordnade efter specifik bränsleförbrukning i klinkerbränning 1974 41
5. Telefontrafik inom Sverige 1949/50—1973/74 52

Tabeller

1. Effekterna på sysselsättningen av olika förändringar i företagsstrukturen inom plast-, metall- och verkstadsindustrierna 8
2. Avkastningen på FoU-investeringar 13
3. Olika användningsområdens bidrag till industriproduktionens tillväxt 1974—1980 vid IUI:s två utvecklingsalternativ för svensk ekonomi 16
4. Löneskillnader mellan tjänstemän 1966 och 1971 23
5. Årliga kostnader för miljövårdsåtgärder per ton årskapacitet inom massaindustrin 25
6. Svenska industriföretags utländska dotterföretag 1965, 1970 och 1974 32
7. Sysselsättningsförändring 1965—1974 32
8. Skatter på och stöd till grafiska produkter 1975 34
9. Försörjningsbalans för kemiska produkter (inkl plastvaror) 1974 36
10. Svensk industris skuldstruktur 1966, 1973 och 1980 39
11. Energiomvandlingssektorns energiproduktivitetsutveckling 1960—1972 43
12. Genomsnittlig årlig förändring av realinkomst efter skatt för olika yrkesgrupper 1970—1976 45
13. Nominell och effektiv energibesättning i industrin 1972 48
14. Effektiv skattebelastning för verkstadsföretag med olika räntabilitet och expansionstakt 1963—1968 49
15. Privat konsumtion 1950—1980 51

Under året utgivna böcker och smärre skrifter

Etablering, nedläggning och industriell tillväxt i Sverige 1954-1970

Sysselsättningsexpansionen inom bestående arbetsställen har dominerat utvecklingen av den totala sysselsättningen inom plast-, metall- och verkstadsindustrierna under perioden 1954—1969. Nära 80 % av sysselsättningens nettotillväxt i branscherna, vilken uppgick till ca 106 000 arbetstillfällen, har uppkommit inom bestående arbetsställen (se tab 1). Genom etablering av nya självständiga företag tillkom 24 000 arbetstillfällen och genom filialetablering 25 000.

Detta framgår av skriften ”*Etablering, nedläggning och industriell tillväxt i Sverige 1954—1970*”, författad av Gunnar Du Rietz. Den redovisar huvuddelen av ett material som insamlats för institutets pågående studie av företagsetableringens bestämningsfaktorer. Det visade sig nödvändigt att för denna studie samla in ett mycket omfattande empiriskt material som täckte hela företagsbeståndet i de studerade branscherna. När väl hela detta material, som omfattade över 6 000 företag, hade insamlats var det naturligt att inte begränsa studien till enbart företagsetableringen. Med ett förhållandevis litet merarbete har en rad andra strukturförändringar i svensk industri kunnat studeras, såsom nedläggning, diversifiering, branschbyten m m, vilka hittills inte blivit tillfredsställande belysta.

Under den studerade femtonårsperioden har sysselsättningstillskottet genom etableringar varit betydligt större än bortfallet genom nedläggningar. Detta gäller såväl för självständiga företag som för filialer. Dock har under den sista femårsperioden 1964—1969 bortfallet genom nedläggningar varit större än tillskottet, vilket beror på att bortfallet ökat kraftigt samtidigt som tillskottet minskat. Sysselsättningsbortfallet genom nedläggningar har för övrigt ökat successivt under hela den studerade perioden. De största sysselsättningstillskotten genom företagsetablering, filialetablering och branschbyten noteras under perioden 1959—1964, dvs under det mest expansiva skedet för svensk industri under efterkrigstiden.

Tabell 1. *Effekterna på sysselsättningen av olika förändringar i företagsstrukturen inom plast-, metall- och verkstadsindustrierna*

1000-tal anställda

	1954— 1959	1959— 1964	1964— 1969	1954— 1969
<i>Tillskott genom:</i>				
företagsetablering	6	8	7	24
filialetablering	5	9	5	25
Summa etablering	11	17	12	49
<i>Bortfall genom:</i>				
företagsnedläggning	5	5	8	17
filialnedläggning	3	4	9	14
Summa nedläggning	8	9	17	31
<i>Övriga sysselsättningsförändringar:</i>				
Nettoeffekt av branschbyten	+ 1	+ 2	+ 1	+ 5
Förändringar i bestående arbetsställen	+39	+62	— 6	+ 82
<i>Total sysselsättningsförändring</i>	+43	+72	—10	+105

Anm.: Tillskottet genom etableringar har mätts med antalet anställda vid periodens slut i under perioden tillkomna företag respektive filialer. Bortfallet genom nedläggningar har mätts med antalet anställda vid periodens början i under perioden nedlagda företag respektive filialer.

Antalet nya självständiga företag ökade något från mitten av 1950-talet till mitten av 1960-talet inom de studerade branscherna. 1965 tycks dock ett trendbrott ha inträffat, och antalet företagsetableringar började minska. Någon motsvarande minskning av filialetableringarna skedde inte, utan för denna typ av etableringar var frekvensen under 1960-talet ungefär dubbelt så hög som under 1950-talet. Företagsetableringarna har endast i mindre utsträckning varit känsliga för konjunktursvängningarna.

Nedläggningarna av både självständiga företag och filialer har ökat under den studerade perioden, och deras konjunkturkänslighet har varit markerad.

En annan fråga som studerats är hur stor andel av beståndet av arbetsställen och av den totala sysselsättningen som har tillkommit genom företagsetablering under olika långa perioder. Det visade sig t ex att av de arbetsställen som fanns vid årsskiftet 1968/69 hade 32 % startats som självständiga enheter under de närmast föregående 15 åren. De nya företagen är dock betydligt mindre än de äldre, och antalet anställda vid de nämnda 32 % av arbetsställena utgjorde endast drygt 6 % av det totala antalet sysselsatta inom de studerade branscherna. Denna sysselsättningsandel varierade starkt mellan branscherna. Plastindustrins företagsetablering 1954—68 svarade sålunda

för 19 % av sysselsättningen i branschen 1968, medan metallindustrins sammanlagda företagsetablering 1954—68 inte ens nådde upp till 1 % av sysselsättningen 1968.

Företagens tillväxt och finansiering

Finansieringsförhållandenas betydelse för företagens investeringsbeteende och tillväxt har sedan länge varit ett viktigt forskningsområde inom Industriens Utredningsinstitut. Det är därför naturligt att institutet fortsätter att söka vidareutveckla analysen inom detta område. Under våren 1975 har publicerats en bok *"Företagens tillväxt och finansiering"* av Göran Eriksson som framlagts som akademisk avhandling. Boken har tagit sin utgångspunkt i den mer integrerade teori rörande företagens verksamhet som utvecklats under det senaste årtiondet, i vilken man söker knyta samman finansieringsanalysen med teorin för företagens prissättning, val av kapitalintensitet, investeringsbeteende, m.m.

En huvuduppgift i boken är att förklara varför företagen växer och empiriskt mäta betydelsen av olika reala och finansiella hinder för deras expansion. På grundval av data från Verkstadsföreningens lönsamhetsstatistik och från svenska börsföretag visas att en snabbare tillväxt av företagen leder till sänkt räntabilitet på totalt investerat kapital på grund av stigande tillväxtkostnader. Vidare visas att en ökad inlåning av främmande kapital höjer företagets inlåningsränta medan ökad självfinansiering leder till att aktieägarnas förräntningskrav stiger.

Dessa ekonometriskt skattade samband ingår som viktiga beståndsdelar i en dynamisk jämviktsmodell för företaget. Förutom att företaget antas växa balanserat förutsätts att det strävar efter att maximera marknadsvärdet på aktierna. Detta marknadsvärde sätts lika med nuvärdet av alla de framtida utdelningar företaget väntas lämna till sina ägare. Med hjälp av modellen analyseras samspelet mellan produktions-, finansierings- och investeringsbesluten. Författaren visar därvid vilka värden företaget väljer på kapitalintensiteten, soliditeten, vinstutdelningsprocenten och tillväxttakten för att uppnå de mål som uppställts för verksamheten.

En annan central fråga som analyseras på grundval av modellen är hur de optimala värdena på de här uppräknade storheterna påverkas av förändringar i företagens omgivning. Av analysen framgår bl.a. att sänkta faktorpriser eller en utifrån orsakad höjning av produktpriset eller i totalproduktiviteten ökar

företagens optimala skuldsättningsgrad, självfinansiering och tillväxttakt. Samma effekter följer också av att realkapitalet avskrivs i en långsammare takt eller att den utifrån givna låneräntan sänks. Sedan undersöks empiriskt om företagen reagerar på yttre förändringar på det sätt som denna teori förutsätter.

Här skall något mer i detalj redogöras för de resultat i boken som handlar om hur företagen bestämmer finansieringen med eget och främmande kapital. Denna fråga är av central betydelse för bedömning av industrins framtida lånebehov på kreditmarknaden och den räntabilitet som krävs för att förverkliga industrins investeringsplaner. Företagens val av optimal skuldkvot (kvoten mellan främmande och eget kapital) är beroende av sambandet mellan skuldkvoten och låneräntan:

$$i = i(h), \tag{1}$$

där låneräntan (i) är en funktion av skuldkvoten (h).

Enligt våra regressionsberäkningar stiger låneräntan när skuldkvoten höjs. I den finasteoretiska litteraturen menar man att detta kan förklaras av att en ökad skuldsättning ökar sannolikheten för att företagen inte skall kunna amortera sina skulder och betala räntekostnaderna om vinstutsikterna skulle försämrats. Därmed ökar den finansiella risken för långgivarna och som kompensation härför kan dessa väntas kräva en högre förräntning på sitt investerade kapital. Därtill kan ej uteslutas att företagens räntekostnader stiger helt enkelt av det skälet att de tidigare långgivarna inte längre är villiga att låna ut mer pengar. Företagen måste då för att klara sin ökade inlåning anlita andra och ofta dyrare finansieringskällor.

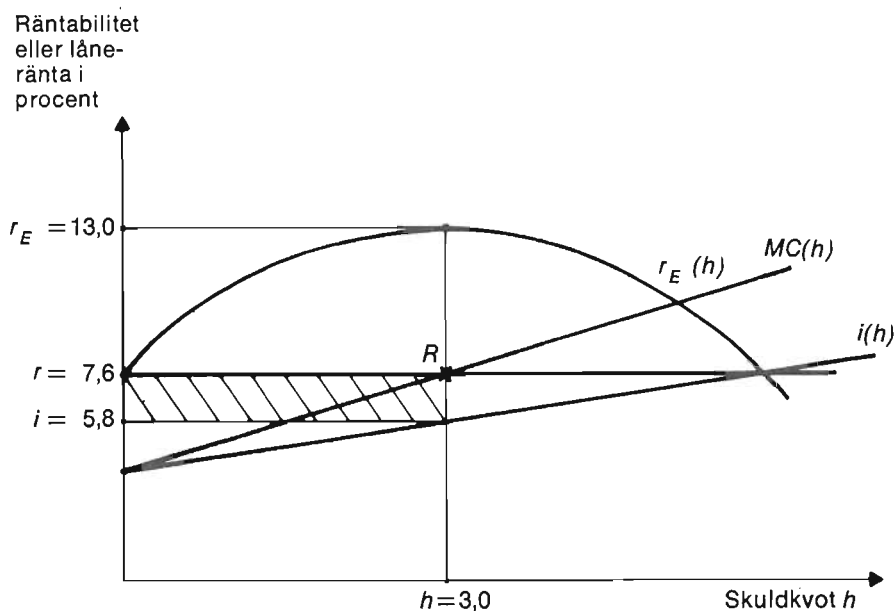
Inte bara låneräntan utan även räntabiliteten på det egna kapitalet torde systematiskt påverkas av en ändrad skuldsättningsgrad. Är räntabiliteten på det totala kapitalet högre än låneräntan kan företaget använda skuldkvoten som en "hävstång" för att höja det egna kapitalets räntabilitet. Låt oss anta att totalräntabiliteten inte påverkas av variationer i skuldkvoten och att inte heller någon vinst skall utbetalas. Man får då sambandet

$$r_E = r + h(r - i), \tag{2}$$

där räntabiliteten på det egna kapitalet (r_E) är lika med totalräntabiliteten (r) plus en faktor som svarar mot skillnaden mellan totalräntabiliteten och låneräntan multiplicerad med skuldkvoten. Lägg märke till att denna faktor anger själva hävstångseffekten på r_E av h .

I figur 1 har vi ritat in den linjära låneräntefunktionen som skattas (ekv 1) och den mot ekv (1) svarande funktionen för den marginella räntekostnaden. Dessa funktioner ges av linjerna $i(h)$ respektive $MC(h)$. Vidare har inritats

Figur 1. Skuldkvotens inverkan på låneräntan och det egna kapitalets räntabilitet

sambandet mellan räntabiliteten på eget kapital och skuldkvoten enligt identiteten (2) ovan, som återges av kurvan r_E . Vi har i figuren satt ett värde på totalräntabiliteten $r = 7,6\%$, vilket är det värde som gäller genomsnittligt för företagen i vårt material.

Av figuren framgår att räntabiliteten på det egna kapitalet kan bli större genom att skuldkvoten ökas så länge totalräntabiliteten överstiger den marginella räntekostnaden. På grund av att låneräntan är en stigande funktion av skuldkvoten kommer räntabiliteten på eget kapital att nå ett maximum. Detta maximum innebär att den marginella lånekostnadsfunktionen skär linjen för totalräntabiliteten i punkten R . Med användande av de värden som vi erhållit ur vårt material ligger denna optimipunkt där skuldkvoten är lika med 3,0. Den faktiska skuldkvoten var dock inte så hög.

Om företagets mål är att uppnå högsta möjliga vinst på det egna kapitalet bör det inrikta sig på att välja en skuldkvot vid vilken den marginella lånekostnaden är lika med totalräntabiliteten. Intressant är att höjningen i det egna kapitalets räntabilitet, som orsakas av inlåningen, tenderar bli större ju större skillnaden är mellan totalräntabiliteten och låneräntan. Slutsatsen av denna enkla analys är att lönsammare företag borde väntas välja en högre skuldkvot än mindre lönsamma företag, förutsatt att låneräntefunktionen ej systematiskt varierar med lönsamhetsnivån.

Vi har empiriskt undersökt sambandet mellan skuldkvoten och räntabiliteten på det totala kapitalet. Detta samband visade sig vara negativt vilket strider mot den här presenterade traditionella teorin. Det var därför naturligt att generalisera analysen genom att ta hänsyn till att aktieägarna i minst lika hög grad som långgivarna riskerar att inte få tillbaka de pengar de har investerat i ett givet företag om detta får betalningssvårigheter. Deras kalkylränta, vilken bestämmer aktievärdet, kan därför antas stiga med stigande skuldkvot. Om företaget önskar maximera aktievärdet betyder det att hävstångseffekten inte utnyttjas lika mycket som när aktieägarnas kalkylränta antas vara oberoende av skuldkvoten. Enligt de beräkningar som utfördes på grund av denna mer generella analys försvagades visserligen sambandet mellan skuldkvoten och totalräntabiliteten, men det blev fortfarande inte positivt.

En annan orsak till att sambandet är negativt, vilket vi emellertid ej kunnat testa empiriskt, är att företagets ledning har större motvilja att ta risken av låg soliditet än aktieägarna och därför inte vill utnyttja hävstångseffekten fullt ut, i synnerhet inte om räntabiliteten ändå är relativt god. Företagsledningens motvilja att ta risker gör det troligt att den eftersträvade skuldkvoten för många företag kan vara klart lägre än den som maximerar räntabiliteten på det egna kapitalet.

Industriforskningens utveckling och avkastning

Teknisk utveckling är den kanske främsta drivkraften bakom den ekonomiska tillväxten. Den är i sin tur till en del beroende av den forskning industriföretagen bedriver. Frågan vad företagens FoU-verksamhet betyder för industrins produktionstillväxt behandlas i utredningen "*Industriforskningens utveckling och avkastning*" av Anita Du Rietz, vilken analyserar primärmaterial till statistiska centralbyråns forskningsstatistik.

Sverige har högre forskningsintensitet än andra länder inom de branscher där industrin har sin tyngdpunkt i vårt land — järn-, stål- och metallindustrin samt trävaru-, pappers- och massaindustrin. Dessa branscher uppvisar dock i alla länder en relativt låg forskningsintensitet. Följden är att forskningsintensiteten för den svenska industrin i dess helhet ligger ungefär på genomsnittet för industriländerna.

Ett företags forskningsutgifter kan i många avseenden jämföras med investeringarna i anläggningstillgångar. På samma sätt som företaget med sina

Tabell 2. *Avkastningen på FoU-investeringar*
Procent

	Skogsin- dustri	Kemisk industri	Järn- och stål- industri
FoU-kapitalets andel av totalt kapital	7	30	16
Räntabilitet			
Fysiskt kapital	5	8	3
FoU-kapital	5	11	35

investeringar bygger upp en produktionsapparat, bygger det genom sin forskningsverksamhet upp ett kunskapskapital. Båda utnyttjas sedan i företagets tillverkning.

Författaren gör ett försök att beräkna det kunskapskapital som utnyttjas inom industrin genom att summera företagets forskningsutgifter under ett antal år och därvid göra avskrivningar på dem. Enligt beräkningarna svarade forskningskapitalet år 1969 för ca 30 % av det totala kapital som utnyttjades inom svensk kemisk industri och realkapitalet för återstående 70 %. Inom skogsindustrin och järn- och stålindustrin var motsvarande andelar för FoU-kapitalet 7 % respektive 16 %. Avslutningsvis framhålls dock att forskningskapitalet endast är en form av immateriellt kapital i företagen och att även annat immateriellt kapital, t ex marknadsinvesteringar, borde beräknas för att man skall få en riktig bild av hela det kapital som är engagerat i företagen.

I en sk produktionsfunktion av traditionell typ införs det beräknade kunskapskapitalet som en produktionsfaktor vid sidan av arbetskraft och realkapital. Resultaten visar att produktionsfunktionsskattningar utan beaktande av kunskapskapitalet blir missvisande, och att man därför ofta överskattar realkapitalets avkastning.

Enligt beräkningarna låg räntabiliteten på FoU-kapitalet i skogs- och kemiindustrierna något över den på realkapitalet, medan den i stålindustrin låg betydligt högre (se tab 2). Att räntabiliteten för forskningskapitalet skulle vara högre än för realkapitalet synes inte orimligt. En forskningsinvestering är nämligen normalt förknippad med större risk än en investering i realkapital, och det vore därför inte förvånande om företagen krävde en högre förväntad avkastning av forskningsinvesteringar än av realkapitalinvesteringar.

Om man accepterar resultaten såsom åtminstone ungefärliga mått på räntabilitetsrelationen mellan FoU- och realkapital, skulle innebörden vara att man i stålindustrin satsat för mycket realkapital som gett en mycket låg rän-

tabilitet (ca 3 %) och för litet FoU-kapital med mycket hög räntabilitet. Dataunderlaget är dock för svagt för att medge bestämda slutsatser om en företagsekonomiskt inoptimal resursfördelning.

Forskningsrapporter och småtryck

Effektiv avkastning på aktier

Efter förfrågan från den av Arbetsgivareföreningen och Industriförbundet gemensamt tillsatta "vinstandelsgruppen" har institutet gjort en studie av den effektiva avkastningen på börsnoterade aktier under det senaste decenniet.

Preliminära resultat från studien har under året publicerats i forskningsrapporten "*Effektiv avkastning på aktier*" av Rolf Rundfelt. Beräkningarna visar att den genomsnittliga avkastningen på börsnoterade aktier under perioden 1965—1974 varit mycket låg, endast 5,2 % före skatt. Eftersom inflationstakten mätt med konsumentprisindex uppgått till 6 % per år under samma period, innebär detta att den reala avkastningen på aktier varit negativ. Vid denna beräkning har respektive akties vikt vid beräkning av den genomsnittliga värdeökningen för alla aktier bestämts av företagets börsvärde. Detta skiljer beräkningen från tidigare liknande beräkningar.

Resultaten beror naturligtvis av valet av undersökningsperiod, eftersom aktiekurserna varierar kraftigt från år till år. Till följd av den starka kursuppgången under år 1975 ligger genomsnittsavkastningen 1966—1975 klart högre än den i rapporten beräknade avkastningen 1965—1974.

Norska och svenska modeller över personlig inkomstbeskattning

Under de senaste åren har man i flera länder utvecklat detaljerade simuleringsmodeller för den personliga inkomstbeskattningen. Den internationellt mest kända av dessa modeller torde vara den som utarbetats vid Brookingsinstitutet i USA. En annan modell av samma typ har utvecklats inom Industriens Utredningsinstitut av Ulf Jakobsson och Göran Normann. Andra liknande modeller har utvecklats i både Norge och Sverige. I forskningsrapporten "*Norska och svenska modeller över personlig inkomstbeskattning*" av Ulf Jakobsson görs en kortfattad presentation och jämförelse av dessa modeller, vilka har använts såväl inom skatteforskningen som inom det statliga budget- och planeringsarbetet.

Forskningsprojekt under arbete

IUI:s långtidsbedömning 1976¹

IUI har under årens lopp utarbetat ett antal långtidsutredningar rörande den industriella utvecklingen i Sverige. IUI:s långtidsbedömning 1974—1980 skall ses som en fortsättning av detta arbete. Erfarenheten av vårt långtidsutredningsarbete har dock varit att det är svårt att bedöma utvecklingen inom hela industrin och i enskilda branscher om analysen inte integreras med en genomarbetad konsistent bedömning av utvecklingen inom hela ekonomin. Utfallet av bedömningarna för de enskilda branscherna är nämligen nära avhängigt av de utvecklingsvägar som man väljer att belysa.

För att kunna ta fram konsistenta utvecklingsvägar för ekonomin har institutet utarbetat en ekonometrisk modell för hela ekonomin. En sådan modell är en nödvändig förutsättning för att beskriva olika tänkbara utvecklingsvägar för den svenska ekonomin. IUI:s långtidsbedömning har byggts upp kring två huvudalternativ. Det ena har en stark inriktning mot offentlig konsumtion och offentliga investeringar. Detta innebär en snabb ökning av den offentliga tjänsteproducerande sektorn. Vi har kallat detta det offentliga-expansiva alternativet (*O-alternativet*).

Det andra alternativet har en stark inriktning mot privat konsumtion. Det ställer större krav på en snabb tillväxt inom industrin och industrins investeringar och vi har därför kallat det det industriexpansiva alternativet (*I-alternativet*).

Valet av huvudalternativ har bl a skett utifrån vår önskan att belysa hur den industriella utvecklingen beror av valet mellan privat och offentlig konsumtion. Den svenska industrins produktion avsätts dels på hemmamarknaden, dels på exportmarknaden. Emellertid försörjer den svenska industrin inte hela den inhemska marknaden utan en stor del av industrivaruförbrukningen importerar. Den slutliga inhemska förbrukningen av industrivaror (produktion — export + import) fördelar sig på olika användningsområden på det sätt som framgår av tabell 3.

¹ Studien publicerades i maj 1976.

Tabell 3. Olika användningsområdets bidrag till industriproduktionens tillväxt 1974—1980 vid IUI:s två utvecklingsalternativ för svensk ekonomi

	Andel i procent av slutlig industri-varuförbrukning 1974	Årlig procentuell förändring 1974—1980		Bidrag till industrins årliga produktionsökning 1974—1980 i procentenheter	
		O-alt.	I-alt.	O-alt.	I-alt.
Privat konsumtion	65	2,0	3,4	1,1	2,4
Offentlig konsumtion	9	3,0	1,5	0,2	0,1
Investeringar inkl. lager	23	3,1	3,7	0,7	0,9
Export — import av industrivaror	3			2,1	2,0
Industriproduktion	100			4,1	5,4

Av tabellen framgår att den övervägande delen — 65 % — går till privat konsumtion och 23 % till investeringar (både privata och offentliga). Till offentlig konsumtion går endast ca 9 %. Industrivaruinnehållet i den privata konsumtionen är således mycket stort jämfört med industrivaruinnehållet i offentlig konsumtion.

I IUI:s industriexpansiva alternativ växer offentlig konsumtion med 1,5 % per år och privat konsumtion med 3,4 % per år. I det offentlig-expansiva alternativet stiger privat konsumtion med 2 % och offentlig konsumtion med 3 % per år. (Se tab 3.)

Bidraget till den totala industriproduktionens ökning erhålls i stort sett genom att man väger samman varje användningsområdes andel av industri-varuförbrukningen med dess tillväxttakter i de två huvudalternativen. Eftersom industrivaruinnehållet i de olika användningsslagen också förändras över tiden, överensstämmer dock inte ökningstakterna för slutlig förbrukning av industrivaror på respektive användningsområde med ökningstakterna för offentlig och privat konsumtion samt för investeringarna. Eftersom den offentliga sektorns expansion har antagits främst ske inom områdena social- och sjukvård stiger den offentliga sektorns efterfrågan på industrivaror betydligt långsammare än den offentliga sektorns expansion.

Som framgår är bidraget till industrins tillväxt från den offentliga konsumtionen av ringa betydelse, medan tillväxten i den privata konsumtionen och investeringarna spelar en betydligt större roll för industriproduktionen. Det är detta förhållande som varit ett viktigt skäl till att vi valt att differentiera huvudalternativen med hänsyn till fördelningen mellan privat och offentlig konsumtion. Vidare framgår att inte mindre än 2 procentenheter av industri-

produktionens årliga tillväxt på 4,1 respektive 5,4 % måste gå till att öka exportöverskottet av industrivaror för att jämvikt i bytesbalansen skall uppnås 1980.

Några av de viktiga avvägningsfrågor som tas upp i IUI:s långtidsbedömning kan i korthet sammanfattas:

1. *Bytesbalansmålet.* Hur snabbt skall man eftersträva att uppnå jämvikt i bytesbalansen? Hur stor är den strukturella ojämvikten i Sveriges bytesbalans? Enligt vår bedömning spelar oljeprisets utveckling stor roll för hur allvarligt man ser på Sveriges yttre balansproblem. Oljepriset är i sin tur beroende av den internationella utvecklingen. Vi gör vissa känslighetsanalyser för vad olika oljeprisutveckling betyder för exportkravet.

2. *Den totala resurstillväxten i ekonomin.* Den möjliga tillväxten i bruttonationalprodukten bestäms av arbetskraftstillgången, investeringstakten och framför allt av produktivitetens utvecklingen. Särskilt diskuteras de faktorer som påverkar produktivitetens utvecklingen i industrin och hur den påverkas av den statliga närings- och strukturpolitiken.

3. *Fördelning av produktionsresultatet på olika ändamål.* Här diskuteras avvägningen mellan privat och offentlig konsumtion. Denna fördelning beror naturligtvis också på vilken typ av offentlig respektive privat konsumtion som man eftersträvar. Det är inte bara fördelningen av offentlig konsumtion på olika ändamål som bestäms via den politiska beslutsprocessen utan även i betydande utsträckning inriktningen av den privata konsumtionen. Bl.a. diskuteras efterfrågan på bostäder och hur den beror av den statliga bostadspolitik.

4. *Ekonomiska medel för att realisera olika utvecklingsalternativ.* Det offentliga-expansiva alternativet ställer naturligtvis större krav på skattehöjningar än det industriexpansiva alternativet. I vilken utsträckning kommer svårigheterna att öka skatterna att begränsa tillväxten i den offentliga sektorn? Ett större hushållssparande betyder att kravet på skattehöjningar blir mindre. Vilken avvägning skall göras mellan stimulans av hushållssparande och skatteökningar?

För att industrin skall kunna expandera sin produktion och export i den takt som krävs i I-alternativet krävs endera en förbättring av industrins lönsamhet, vilket betyder sänkt löneandel, eller att staten via olika bidrag söker stimulera fram den behövliga expansionen.

Den senare framgångsvägen med ett större inslag av skattefinansierad industriexpansion betyder att tyngdpunkten läggs på selektiv industripolitik.

Skillnaden mellan en generell lönsamhetsförbättrande politik och en selektiv industripolitik kommer att få konsekvenser för en effektiv användning av kapitalresurserna och produktivitetstillväxten. Finansieringsfrågan kan sålunda inte skiljas från resurstillväxten. Produktivitetstillväxten bestämmer till slut inom vilka ramar som de centrala avvägningsfrågorna skall lösas.

Utredare: Lars Wohlin, Märtha Josefsson, Olle Renck m fl.

En ekonometrisk modell över den svenska ekonomin

Under de allra senaste åren har beslutsfattare inom såväl offentlig som privat verksamhet allt oftare ställts inför frågeställningar som kräver en modell över den svenska ekonomin, där samspelet mellan olika sektorer belyses explicit. (Man kan peka på energikrisen och frågan om återverkningarna av en tillfällig avskärning av en eller flera viktiga importråvaror. En annan fråga gäller avvägningen mellan den offentliga och den privata sektorn, en tredje den framtida utvecklingen av sysselsättningen inom olika grenar av ekonomin.) De statliga långtidsutredningarnas ökande betydelse har naturligtvis också förstärkt intresset för strukturella ekonometriska modeller. Modeller av denna typ finns numera i alla industriländer. Till de mest utvecklade hör den norska MODIS-modellen, vars historia går tillbaka till slutet av 1940-talet. Den första svenska modellen av denna typ finns vid finansdepartementets planeringsavdelning. Denna är numera en mycket viktig komponent i det löpande LU-arbetet.

Inom IUI har en metodutveckling på detta område påbörjats. Ett första steg i detta utvecklingsarbete är den ekonometriska modell som använts vid 1976 års långtidsbedömning.

Fördelarna med en modellansats vid denna typ av arbete är uppenbara. Man kan t ex peka på att modellen ger en automatisk lösning av konsistensproblemet, vilket innebär att man kan vara säker på att centrala identiteter av typen tillförsel = användning är uppfyllda i de lösningar som modellen ger. Vi har också automatiskt lösningen till de beteendesamband som finns inbyggda i modellen.

Även om man, som i tidigare långtidsutredningar, kan formulera en konsistent och rimlig utveckling för ekonomin utan att använda sig av en ekonometrisk modell, förefaller en sådan helt oundgänglig när det gäller att formulera flera inbördes konsistenta alternativa utvecklingsvägar.

Förutom användningen inom långtidsbedömningen är modellen ett värdefullt instrument när det gäller att integrera resultaten av olika delar av forskningen inom institutet. Sålunda ingår som element i den föreliggande modellversionen den modell för hushållens konsumtion och den modell över beskattningen av hushållen som båda tidigare utvecklats inom institutet. Dessutom har en detaljerad submodell över den offentliga sektorns tjänsteproduktion integrerats i huvudmodellen. Denna submodell har utarbetats inom ramen för projektet "Den offentliga sektorns tillväxt". Man kan också peka på möjligheterna att på ett mera formellt sätt än i LB-arbetet integrera resultaten från branschutredningar och energiprojektet i modellarbetet.

Utredare: Ulf Jakobsson.

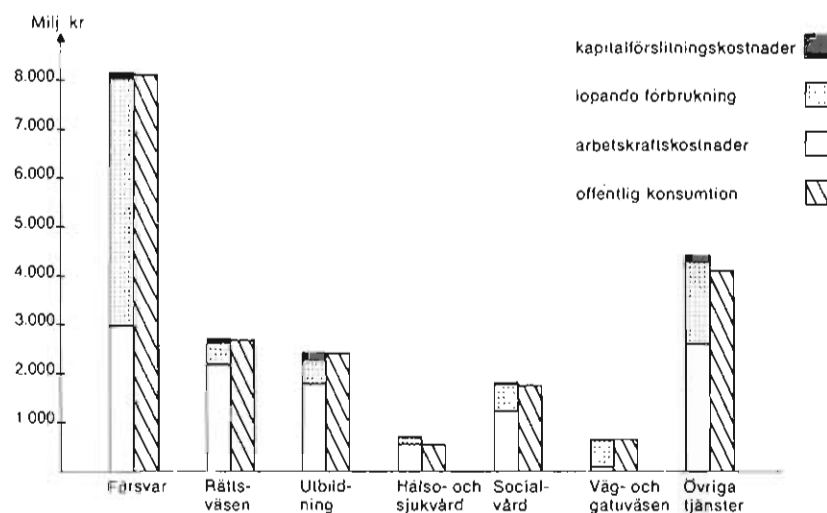
Den offentliga sektorns tillväxt

Utredningen syftar till att kartlägga och analysera bestämningsfaktorerna till den offentliga sektorns tillväxt och har nära integrerats med institutets långtidsbedömning och uppbyggande av den ekonometriska modellen. Den utgör i vissa avseenden en uppföljning av den studie med samma målsättning som utfördes vid IUI under början av 1960-talet.¹ Liksom då avses analysen bilda underlag för bedömningar av den offentliga sektorns framtida expansion.

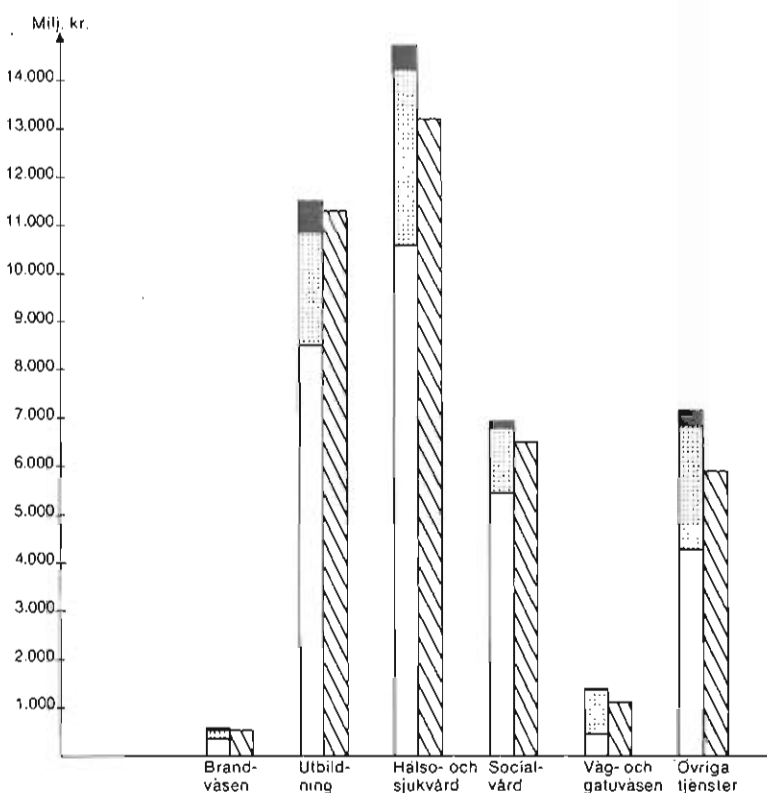
Den offentliga tjänsteproduktionen har nästan tredubblats sedan 1950. Speciellt snabb var tillväxten under 1960-talet och koncentrerades då huvudsakligen till den kommunala sektorn. Idag är det framför allt produktionen av sk individuella tjänster (hälso- och sjukvård, socialvård, utbildning) som dominerar. Med undantag av försvaret intar de kollektiva nyttigheterna (rättsväsen inklusive polisväsen, väg- och gatuväsen, brandväsen) en mera blygsam position. Det framgår av figur 2, i vilken produktionskostnaderna inom olika verksamhetsområden återges (produktionskostnad = kapitalförslitningskostnader + kostnader för löpande förbrukning + arbetskraftskostnader). Noteras kan att kostnaderna för löpande förbrukning (inköp av varor och tjänster från det övriga näringslivet) är förhållandevis stora för kollektiva tjänster såsom försvars- och väghållningstjänster. Av figuren framgår också att den del av de offentliga produktionskostnaderna som inte täcks med avgiftsinkomster (den offentliga konsumtionen) för de flesta verksamhetsområ-

¹ Erik Höök, *Den offentliga sektorns expansion*. Industriens Utredningsinstitut, Stockholm 1962.

Figur 2. *Kostnadsstruktur inom den offentliga tjänsteproduktionen 1974*
Statlig tjänsteproduktion

Kommunal tjänsteproduktion

den är nästan lika stor som de totala produktionskostnaderna. Den övervägande delen av den offentliga tjänsteproduktionen finansieras således med allmänna medel.

Bakom expansionen av den offentliga tjänstevolymen ligger en lång rad faktorer. Exempelvis har expansionen inom den idag största tjänstesektorn, hälso- och sjukvård, ytligt sett framtvungits av de långa och växande vårdköerna. Denna efterfrågeökning har emellertid flera förklaringsgrunder. En av de viktigaste är att den del av sjukvårdskostnaderna som konsumenten själv betalar vid själva konsumtionsögonblicket sjunkit drastiskt. Mellan 1963 och 1973 minskade den genomsnittliga andelen med hela 40 %. Det är dock inte bara det *direkta* konsumtionspriset på sjukvård som har sänkts, utan också det *indirekta*. Konsumtionen av sjukvård tar tid och är förknippad med förluster av ordinarie arbetsinkomst. I början av 1960-talet täckte sjukförsäkringen i genomsnitt 66 % av dessa. Idag är siffran över 90 %. Vid sidan av andra faktorer, t ex ny medicinsk teknologi (fler sjukdomar kan behandlas och botas), har dessa politiskt genomförda prissänkningar, i kombination med den allmänna höjningen av disponibel inkomst, lett till ett stigande efterfrågetryck. För att tillfredsställa detta har krävts nya politiska beslut om ökade skatteinkomster för att finansiera både nödvändiga investeringar och den allt större del av de ökade driftskostnaderna som inte täcks med avgifter.

Inom utredningen görs separata analyser av utvecklingen i alla de enskilda offentliga verksamhetsområdena. I största möjliga utsträckning sammanfattas resultaten i formaliserade beteendesamband. För att dessa i sin tur skall kunna inplaceras i ett större sammanhang har en ekonometrisk submodell för den offentliga tjänsteproduktionen konstruerats, vilken integrerats med IUI:s totalmodell över den svenska ekonomin. Submodellen omfattar tretton offentliga delsektorer (samma som i fig 2). Det reala sambandet mellan dessa och ekonomins privata produktionssektorer går över särskilda input-outputmatriser för offentlig löpande förbrukning och investeringar. När det gäller den offentliga sektorns finanser har submodellen kopplats till de i totalmodellen likaledes ingående finansiella submodellerna. Härigenom täcks även den icke-reala delen i den offentliga sektorns expansion.

Utredare: Lars Dahlberg.

Lönebildning och lönestruktur inom den statliga sektorn¹

Inom studiet av lönebildningen kan man urskilja två ansatser som leder till olika förklaringar av löneskillnader. Enligt den första är lönestrukturen främst bestämd av marknadskrafterna. Enligt den andra ansatsen bestäms lönestrukturen i första hand av avtalsförhandlingarna.

I denna studie görs försök att ta hänsyn till båda slagen av inflytande på lönestrukturen inom den statliga sektorn. Avtalsförhandlingarna bestämmer vilka löner olika tjänstemän erhåller, eftersom man i förhandlingarna kommer överens om i vilken lönegrad en tjänsteman skall placeras om han innehar en viss tjänst. Individernas konkurrens om tjänsterna och arbetsgivarnas konkurrens om arbetskraften kommer att avgöra vilka krav i fråga om utbildning, yrkeserfarenhet m m som kommer att ställas i olika befattningar. Utbudet av personer med olika slags kunskaper påverkar därför lönebildningen.

Studien består av olika bearbetningar av primärmaterial till statistiska centralbyråns statstjänstemannastatistik och Svenska Arbetsgivareföreningens tjänstemannastatistik för åren 1966 och 1971.

År 1966 visade marknaden för långtidsutbildade underskott. Under perioden fram till 1971 ökade utbudet av långtidsutbildade, vilket medförde att marknadssituationen ändrades till balans och för några grupper rent av utbudsöverskott. Denna förändring i marknadssituationen borde ha medfört en sänkning av relativlönerna för långtidsutbildade.

Tabell 4 visar löneskillnader som standardiserats för skillnader i ålder. Genom standardiseringen har ålderns inverkan på lönen eliminerats, och de löneskillnader som redovisas i tabellen avser jämnåriga tjänstemän med olika lång utbildning. Det framgår av tabellen att, såsom man kunde vänta på grund av den ändrade marknadssituationen, relativlönerna för akademiker har sjunkit avsevärt under perioden.

Löneskillnaderna på grund av skillnader i utbildning är större inom den privata sektorn än inom den statliga. Inom båda sektorerna har dock dessa löneskillnader minskat. En tolkning härav är att det är en effekt av den förda låglönepolitiken. Eftersom utbudet av långtidsutbildade ökat kraftigt, kan man emellertid också tolka minskningen av löneskillnaderna som en effekt av förändrade marknadsförhållanden för långtidsutbildade.

¹ Studien publicerades i mars 1976.

Tabell 4. Löneskillnader mellan tjänstemän 1966 och 1971

	Privat sektor		Statlig sektor	
	1966	1971	1966	1971
<i>I. Åldersstandardiserade löneskillnader. Procent av lönen för "övriga tjänstemän"</i>				
<i>Män</i>				
Akademiker	88	70	76	64
Gymnasieutbildade ekonomer och ingenjörer	33	24	32	21
Övriga tjänstemän	0	0	0	0
<i>Kvinnor</i>				
Akademiker	81	66	65	52
Gymnasieutbildade ekonomer och ingenjörer	33	22	14	2
Övriga tjänstemän	0	0	0	0
<i>II. Löneskillnader mellan män och kvinnor. Procent av männens lön</i>				
Ej standardiserad löneskillnad	46	42	26	18
Löneskillnad standardiserad för skillnader i ålder och utbildning	31	26	16	11

Löneskillnaderna mellan män och kvinnor har minskat under perioden i båda sektorerna. Detta är säkerligen en effekt av att kvinnornas arbetsmarknadsdeltagande har stigit kraftigt under perioden. En orsak till detta kan ha varit att särbeskattning av makar införts, men den viktigaste orsaken är förmodligen att kvinnornas attityder till yrkesarbete förändrats. Allt fler kvinnor ser det som naturligt att ha en fast anknytning till arbetsmarknaden under större delen av sitt aktiva liv. Med en fastare anknytning till arbetsmarknaden följer också en större sannolikhet för kvinnor att uppnå högre befattningar.

I arbetstagarorganisationernas lönepolitiska program har ingått krav på förbättringar för kvinnorna. Dessa krav har bl a resulterat i lönehöjningar för befattningsgrupper där kvinnor dominerar. Resultaten i tabell 4 antyder att lönepolitiken i detta avseende haft önskade effekter.

Bland statstjänstemännen har kvinnornas ålders- och utbildningsfördelning närmast sig männens. Detta har också skett bland privatanställda tjänstemän, men i mindre utsträckning. Löneskillnaden mellan män och kvinnor var 1971 dubbelt så stor bland privatanställda tjänstemän som bland statstjänstemän. Det tycks således som om kvinnor har större möjligheter att göra sig gällande inom den statliga sektorn än inom den privata.

Utredare: Siv Gustafsson.

Kostnaderna för reducering av industriellt avfallsutsläpp¹

År 1968 fastställde riksdagen gränser för de miljöförstörande utsläpp som samhället kunde acceptera från industrianläggningar. De äldre anläggningar som överskred dessa gränser ställdes inför valet mellan att lägga ned verksamheten eller genomföra åtgärder som begränsade utsläppen. I samband härmed gavs möjlighet för företag att ansöka om statliga bidrag till miljö-
vårdsinvesteringar i befintliga anläggningar under perioden 1969—1974. Vid flertalet äldre anläggningar har man under de år som gått genomfört miljö-
vårdsinvesteringar så att anläggningarna nu uppfyller de krav som ställs. Några anläggningar har dock lagts ned, och vissa har tills vidare fått dispens

Vad har det kostat att reducera de miljöförstörande utsläppen? Hur mycket har utsläppen av olika material reducerats? Detta är ett par av de frågor som behandlas i institutets studie av företagens miljö-
vårdsåtgärder. Studien utgör en bearbetning av de ansökningar om bidrag till miljö-
vårdsinvesteringar som företagen inlämnat till naturvårdsverket. Undersökningen har koncentrerats till två branscher — järn- och stålverk samt massa- och pappersindustri. De båda svarar tillsammans för nära två tredjedelar av industrins miljö-
vårdsinvesteringar.

Under de fyra första budgetåren då statliga bidrag utgick till miljö-
vårdsinvesteringar, 1969/70—1972/73, uppgick dessa investeringar inom industrin till sammanlagt 1 262 mkr, varav 372 mkr inom massa- och pappersindustrin och 306 mkr i järn- och stålverken. De statliga bidragen utgjorde knappt hälften av dessa belopp. Genom investeringarna i massa- och pappersindustrin har anläggningar med en sammanlagd årskapacitet av drygt 7 miljoner ton massa eller papper gjorts godtagbart miljö-
vänliga. Den årliga kostnaden för dessa miljö-
vårdande åtgärder, dvs. summan av kapital- och driftskostnaderna för miljö-
vårdsutrustningen, uppgår till knappt 15 kr per ton årskapacitet. Merparten därav, nära 13 kr, avser vattenrenande åtgärder och återstoden, knappt 2 kr, luftrenande.

Variationen i årskostnader mellan anläggningar och processer är betydande (se tab 5). Extremvärdena är således 60 öre per år och årston respektive 118 kr. I genomsnitt är kostnaderna lägst inom anläggningar för tillverkning av slipmassa och högst inom sulfittfabriker.

Resultaten av de miljö-
vårdande investeringarna kan avläsas i form av minskade utsläpp. Text har de årliga utsläppen av stoft från de anläggningar

¹ Studien publicerades i mars 1976.

Tabell 5. Årliga kostnader för miljövårdsåtgärder per ton årskapacitet inom massaindustrin

	Genomsnitt kr	Variationsvidd kr
Slipmassafabriker	9:44	0:58— 33:91
Sulfitmassafabriker blekt och oblekt byte av bas ^a	33:64 81:73	14:59— 71:81 20:51—117:85
Sulfatfabriker blekt oblekt	19:40 15:25	6:04— 46:17 3:07— 56:—
Hela branschen	14:65	0:58—117:85

^a Övergång från kalciumbisulfit till magnesiumbisulfit.

inom järn- och stålindustrin där man gjort miljövårdsinvesteringar, reducerats med 38 000 ton och utsläppen av fasta partiklar i vatten med 24 000 ton. Samtidigt har produktionskapaciteten vid dessa anläggningar ökat med 40 %. Räknat per ton produktionskapacitet har därför utsläppen reducerats med nära 80 %.

De statliga bidragen till miljövårdsinvesteringar har otvivelaktigt medverkat till att dessa investeringar kommit till stånd. Detta framgår inte minst av att investeringarna ökat markant vid de tillfällen då bidragsandelen höjts. Särskilt gällde detta under lågkonjunkturen 1971—1972 då subventionerna tillfälligt ökades från i genomsnitt ca 50 % till 75 % av investeringsbeloppet.

Det förhållandet att de statliga bidragen utgått enbart till investeringarna och inte till täckande av löpande kostnader för den miljövårdande utrustningens drift reducerar storleken på de kostnadsreduktioner som de medför. Inom järn- och stålindustrin uppgår de totala årskostnaderna för miljövårdsutrustningen till ca 75 miljoner kr eller ca 12 kr per ton stål. Bidragen har medfört en reduktion av dessa kostnader för företagen med i genomsnitt ca 21 %. Spridningen kring detta genomsnitt är dock stor, och för enskilda anläggningar varierar kostnadsreduktionen mellan 5 och 34 %.

Uttredare: Johan Facht.

Verkningar av handelshinder¹

Den handelspolitiska utvecklingen under efterkrigstiden har inneburit en omfattande reduktion av tullar och importkvoter. Särskilt långtgående har denna utveckling varit på det regionala planet, först genom tillkomsten av

¹ Studien publicerades i maj 1976.

EEC och EFTA och senare genom den gemensamma marknadens utvidgning.

I denna undersökning studeras verkningar av handelshinder på handels omfattning och sammansättning samt på produktionsstruktur och resursfördelning. Undersökningen omfattar tre delar. I den första behandlas det principiella problemet att avgränsa begreppet handelshinder. Där analyseras också effekterna av olika ekonomisk-politiska åtgärder, som har klassificerats under denna rubrik, mot bakgrund av den ekonomiska politikens mål och medel.

Den andra delen omfattar en empirisk kartläggning av handelshinder som berört svensk export och import. Denna redogörelse omfattar dels traditionellt handelspolitiska medel, såsom tullar och kvoteringar, dels vissa andra icke-tariffära handelshinder. Bland dessa kan nämnas tekniska handelshinder och diskriminerande offentlig upphandling. Härvid görs jämförelser mellan branscher av de restriktiva åtgärdernas omfattning och av utvecklingen över tiden. I denna del studeras också i vad mån varor/branscher med av handelshinder starkt skyddad hemmamarknad har gemensamma produktions-tekniska egenskaper.

Undersökningens tredje del sysslar med problemet att mäta effekterna av förändrade handelshinder. Härvid diskuteras principiella mätproblem och resultaten av alternativa mätmetoder jämförs. Metoderna tillämpas på problemet att mäta verkningarna av tillkomsten av EEC och EFTA på den svenska handels omfattning och inriktning. I denna del görs också ett försök att bedöma handelspolitikens effekter på produktivitetstillväxten i den svenska industrin.

Uttredare: Lars Lundberg.

Mål och medel inom transportpolitiken¹

Undersökningens huvudsyfte har varit att klarlägga utvecklingen på gods-transportmarknaderna till följd av att regleringarna av den yrkesmässiga lastbilstrafiken förändrades genom 1963 års riksdagsbeslut. Detta innebar bl a att de konkurrensbegränsande regleringarna av den yrkesmässiga lastbilstrafiken skulle successivt avvecklas; regleringstänkandet ersattes med en fri konkurrensideologi. Effekterna av 1963 års beslut har hittills inte varit före-

¹ Studien publicerades i maj 1976.

mål för någon utförlig analys. En sådan är av särskilt intresse eftersom förändringarna av den s k tillståndsgivningen för yrkesmässig lastbilstrafik inte bara innebar en vändpunkt i den svenska transportpolitiska utvecklingen utan nästan helt saknar motsvarighet i andra länder.

Den tredje och sista etappen i 1963 års transportpolitiska handlingsprogram ställdes år 1968 på framtiden. Undersökningen har också syftat till att klarlägga huruvida lättnaderna i etablerings- och kapacitetskontrollen medförde sådana störningar på transportmarknaderna att det av det skälet var motiverat att tills vidare göra halt i reformprogrammet.

Undersökningen har slutligen haft till syfte att sätta in det svenska regleringssystemet och dess utveckling i ett internationellt perspektiv. Därigenom skapas ett bredare underlag för en diskussion och bedömning av regleringarnas effektivitet som styrmedel inom transportpolitiken. Jämförelse görs med transportpolitiken i Västtyskland, Storbritannien och Nederländerna.

Bestämmelserna om etablerings- och kapacitetskontroll är mycket allmänt formulerade i den förordning som reglerar den yrkesmässiga trafiken. Det har därför visat sig nödvändigt att som ett första steg i undersökningen klarlägga *praxis vid tillståndsgivningen* före 1963 års beslut. Eftersom den s k behovsprövningen varit en av hörnstenarna i regleringssystemet, har det varit särskilt angeläget att studera hur den prövningen i praktiken tillgått.

Förutom själva "tekniken" vid tillståndsgivningen har två andra huvudområden analyserats. Det ena är *företagsbildningen och branschstrukturen* inom den yrkesmässiga lastbilstrafiken. Syftet har bl a varit att undersöka i vilken utsträckning som etableringskontrollen hindrat företag från att komma in på marknaden och om 1963 års beslut lett till förändringar i det fallet. Vidare behandlas frågan hur regleringarna påverkat företagets storleksfördelning.

Det andra huvudområdet är *kapacitets- och trafikutvecklingen*. Att kapacitetsutvecklingen bör studeras är tämligen självklart, eftersom kapacitetskontrollen varit en central punkt i regleringssystemet. Även firmabilstrafikens utveckling har studerats, eftersom en egen fordonspark kan utgöra ett alternativ till lejda transporter. Fjärrtrafiken med lastbil har ägnats stort utrymme i undersökningen, eftersom regleringarna bl.a. syftat till att skydda järnvägarna i konkurrensen om de långväga godstransporterna.

Utredare: Lars Kritz.

Svensk verkstadsindustris internationella specialisering

Institutets utredning om den svenska verkstadsindustris internationella specialisering består av tre delar. Den första delen beskriver och söker förklara den svenska verkstadsindustris specialisering gentemot utlandet på delbranscher samt på och inom varugrupper med utgångspunkt från antaganden om Sveriges komparativa fördelar. Dessa antaganden bygger på jämförande analyser av svensk faktortillgång, svenska faktorpriser samt faktor användningen i svensk export och import.

Den andra delen av utredningen beskriver och söker förklara karaktären av andra industriländers specialisering 1964 och 1970 samt förändringen 1964—1970 av denna specialisering. Analysen har genomförts på varugrupsnivå. Enligt denna tenderade varje land 1964—1970 att minska sin specialisering på varugrupper som landet 1964 var starkt specialiserat på samt att öka den på varugrupper som landet 1964 ej var specialiserat på. Denna specialiseringstendens, som förelåg även *inom* varugrupporna, har utredaren sökt förklara utifrån skillnader i teknologi mellan varugrupper och i faktoruppsättning mellan länder.

I en tredje del av studien ges en översikt över teorier som söker förklara ett lands varusammansättning i utrikeshandeln. Särskilt ingående diskuteras därvid den moderna faktorproportionsteorin, som har sitt ursprung i den s k Heckscher-Ohlinteorin.

Utredare: Lennart Ohlsson.

Utländska direkta investeringar i Sverige och transferering av teknologi

Utredningens huvudsyfte är att analysera bestämningsfaktorerna för företagens utländska direkta investeringar. Karaktären av dessa faktorer avgör i hög grad vilka verkningar som multinationella företags (MNF:s) verksamhet ger upphov till. En väsentlig fråga är, mot bakgrund av kunskapstillgångens stora betydelse för ett lands ekonomiska tillväxt, i vilken grad företagsetableringar över nationsgränserna ger upphov till teknologiska transfereringar. En rapport om hur sådana kunskapsöverföringar, både via utländska direkta investeringar i Sverige och via svenska sådana i utlandet, kan påverka den

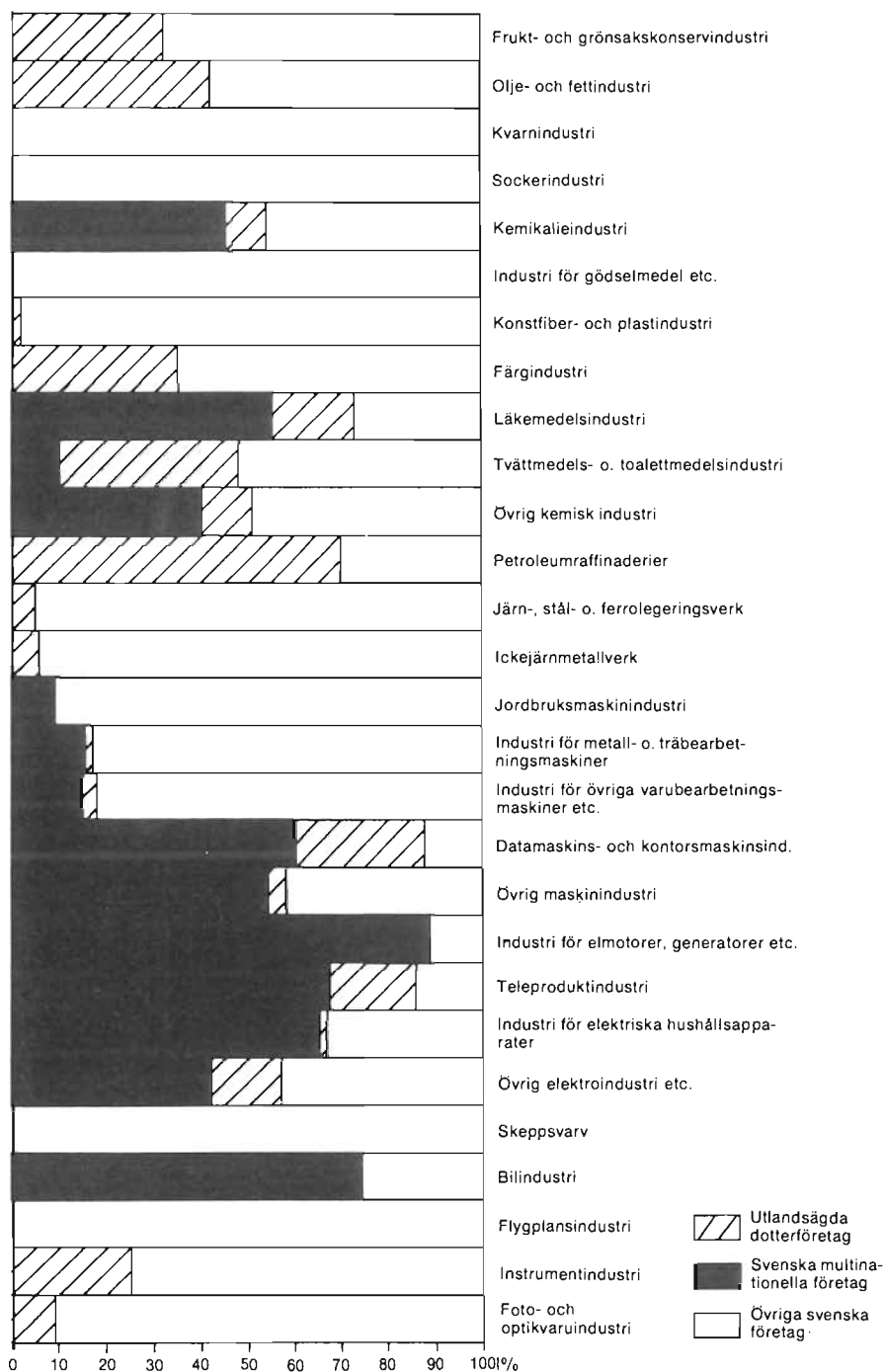
svenska teknologiska kapaciteten har utarbetats på uppdrag av OECD:s Directorate for Science, Technology and Industry.

MNF är i allmänhet företag som uppträder på högt koncentrerade marknader och som har en god tillgång till främst teknisk kunskap. Företag blir multinationella under förutsättning att den kunskap som utnyttjas är företagsspecifik. Det är denna företagsspecifika kunskap som ger utländska MNF en fördel som möjliggör för dem att konkurrera med de inhemska företagen, trots den konkurrensnackdel som det innebär att vara utländska företag. Inhemska MNF har dock på sin egen hemmamarknad fördelen av att både vara ett nationellt företag och ha ett företagsspecifikt kunnande på sitt produktområde. Det torde därför vara betydligt svårare för utländska MNF att etablera sig i ett enskilt land på de produktområden där landet har egna MNF. Detta belyses av situationen i Sverige.

I figur 3 anges utlandsägda dotterföretags, svenska multinationella företags och övriga svenska företags sysselsättningsandelar inom teknikintensiva branscher i svensk tillverkningsindustri. Figuren visar att det föreligger en klar specialisering mellan svenska och utländska MNF. De svenska MNF har sina största sysselsättningsandelar inom kemikalie- och läkemedelsindustri, övrig kemisk industri, industri för elmotorer etc, industri för elektriska hushållsapparater, övrig elektroindustri samt bilindustri. Här återfinns också de mer betydande svenska multinationella företagen — t ex SKF, AGA, ASEA, L M Ericsson, Electrolux och STAB. Utländska MNF har däremot sina största sysselsättningsandelar inom frukt och grönsaks-, olje- och fett- (margarin-), färg-, tvättmedels- och toalettmiddels-, teleprodukt- och instrumentindustrierna samt bland petroleumraffinaderierna. Här är stora utländska MNF som t ex IBM, Philips, Unilever, Nestlé, Siemens etc representerade med produktion. Även inom branscher där både svenska och utländska MNF producerar varor är de specialiserade sinsemellan. Inom teleproduktindustrin tillverkar utländska MNF TV- och stereoapparater, radarmaterial etc, medan svenska MNF inriktar sin verksamhet på framställning av telefonstationsutrustningar etc. Inom data- och kontorsmaskinindustrin producerar de utländska företagen datamaskinsutrustning och kassaapparater, och de svenska skriv- och räknemaskiner. Inom vissa branscher producerar varken svenska eller utländska MNF, vilket kan tillskrivas ett ringa utnyttjande av företags-specifik kunskap.

Internationellt sett svarar utländska MNF för en relativt liten del av den totala svenska industriproduktionen, ca 5—6 %. I andra industriländer är oftast denna andel dubbelt så stor. En väsentlig förklaring till detta är enligt

Figur 3. Utlandsägda dotterföretags, svenska multinationella företags och övriga företags andelar av den totala sysselsättningen i ett urval branscher inom svensk industri 1970.

utredningen, att Sverige har relativt sett många egna multinationella företag, vilka utgör en motvikt till utländska MNF:s inflytande i svensk industri.

Utredare: Hans-Fredrik Samuelsson.

Den svenska industrins investeringar i utlandet

På grund av det fortsatta stora intresset för svensk industris utlandsverksamhet och önskemålet om aktuella uppgifter om omfattningen av denna verksamhet har institutet under 1975 genomfört en ny enkätundersökning bland svenska industriföretag rörande deras dotterbolag och minoritetsintressen i utlandet. Uppgifter har då inhämtats angående 1974.¹

1975 års enkät överensstämmer till sin uppläggning i alla väsentliga stycken med den som genomfördes under 1971—1972 och som avsåg åren 1965 och 1970. Detta gör det möjligt att belysa utvecklingen av svensk industris utlandsetableringar från mitten av 1960-talet, på vissa punkter även från 1960. Resultaten från den senaste undersökningen kommer dels att redovisas i fristående forskningsrapporter, dels att integreras med det tidigare insamlade materialet i den pågående analysen av drivkrafterna bakom och verkningarna av industrins utlandsverksamhet.

De sammanställningar som nu gjorts av uppgifter om industrins utländska dotterbolag och minoritetsintressen 1974 visar att denna typ av utlandsengagemang har fortsatt att öka i samma snabba takt under 1970-talets första år som under den föregående 5-årsperioden. Antalet anställda i producerande och försäljande dotterföretag i utlandet ökade med i genomsnitt 5 procent per år under båda perioderna. Sysselsättningstillväxten i utlandet under 1970-talet är emellertid, såsom framgår av tabell 6, i ännu högre grad än tidigare koncentrerad till produktionsföretagen. År 1974 uppgick utlandssysselsättningen totalt till ca 291 000 personer, varav ca 220 000 var anställda i producerande dotterföretag och de resterande i rent försäljande eller övriga rörelsedrivande dotterföretag.

Det är inte bara i utlandet som svenska "multinationella" företag uppvisar en jämförelsevis snabb tillväxt. Även i Sverige växer de betydligt snabbare än industrin i övrigt (se tab 7). Så t ex ökade koncerner med produktion i utlandet sysselsättningen i Sverige med 8 % mellan 1970 och 1974, då industrissysselsättningen totalt var i stort sett oförändrad. Eftersom dessa före-

¹ En kortfattad preliminär resultatsammanställning har publicerats i februari 1976. (Se s. 58.)

Tabell 6. Svenska industriföretags utländska dotterföretag 1965, 1970 och 1974

	Antal företag			Antal anställda		
	1965	1970	1974	1965	1970	1974
Producerande dotterföretag	329	428	481	147 807	182 649	219 700
Försäljande dotterföretag	583	905	1 227	24 826	42 702	55 740
Övriga rörelse-drivande dotterföretag	*	*	64	*	*	15 520
Summa dotterföretag	912	1 333	1 772	172 633	225 351	290 960

* Uppgift saknas.

Tabell 7. Sysselsättningsförändring 1965—1974

	Procentuell årlig förändring	
	1965—1970	1970—1974
<i>Industrin i Sverige</i>		
Totalt antal anställda	—0,4	0,1
<i>Genomgående koncerner med produktion i utlandet^a</i>		
Totalt antal anställda	3,0	4,0
Därav:		
antal anställda i Sverige	1,0	2,0
antal anställda i utlandet	5,0	6,0

^a De angivna förändringstalen avser koncerner som hade produktion i utlandet såväl vid periodens början som vid dess slut. Förändringstalen för de båda perioderna avser inte exakt samma koncerner. Detta påverkar dock jämförbarheten mellan perioderna endast obetydligt, då koncerner som fanns med 1965 och 1970 svarade för 97 procent av de utlandsproducerande företagens sysselsättning i Sverige och 99 procent av deras sysselsättning i utlandet 1974.

tag svarar för nära 45 % av den totala industrisysselsättningen i Sverige torde sådana olikheter i tillväxt delvis förklaras med att dessa koncerners expansion skett genom köp av andra företag. Sådana företagsförvärv behöver inte innebära någon nettoökning av sysselsättningen för industrin som helhet — åtminstone inte omedelbart.

Utredare: Birgitta Swedenborg.

Företagsetableringens bestämningsfaktorer

Institutets undersökning om etableringar och nedläggningar inom industrin under efterkrigstiden har hittills resulterat i två publikationer, varav den senaste refereras ovan på sid. 7. Undersökningen fortsätts genom en analys av företagsetableringens bestämningsfaktorer.

Problemets kärna är att konstruera och skatta en modell för industrietableringen med hjälp av data för ett 40-tal industribranscher. I modellen särskiljs två typer av etablering, företagsetablering och diversifieringsetablering. Med företagsetablering menas bildandet av nya, självständiga företag, med diversifieringsetablering menas att existerande företag träder in i nya branscher genom filialutläggning eller etablering av nya dotterföretag.

De viktigaste förklaringsvariablerna i modellen är branschens tillväxttakt, de kapitalkrav som den minsta optimala anläggningsstorleken ställer, teknisk förändringstakt, säljarkoncentration och monopolbeteende, internationellt konkurrenstryck och vinstnivå.

Det etableringsmått som vi fäster störst vikt vid i analysen av företags- etableringens bestämningsfaktorer är antalet anställda i nya företag tillkomna under en femårsperiod, mätt i slutet av femårsperioden och satt i relation till totalantalet anställda i branschen. Då det också har intresse att mäta etableringens storlek, sett över en längre period än fem år, görs vid sidan av huvudmodellen också studier av orsakerna bakom dödligheten bland nya företag och orsakerna till de nya, överlevande företagens tillväxt.

Under året inleddes ett samarbete med professor John Hause, National Bureau of Economic Research, New York, kring en studie av företagstillväxt, monopolbeteende och etablering. Studien baseras på samma datamaterial som insamlats för huvudundersökningen. Resultaten kommer att publiceras i en gemensam rapport från IUI och NBER.

Utredare: Gunnar Du Rietz.

Efterfrågan på grafiska produkter

Institutets pågående studie av den grafiska industrin initierades genom en förfrågan från den statliga grafiska kommittén. Dennas främsta uppgift var att analysera situationen för arbetskraften inom den grafiska industrin mot bakgrund av en väntad snabb teknisk omvandling inom branschen. Bl a skulle kommittén förutsäga efterfrågan på arbetskraft. Sysselsättningens utveckling bestäms av hur efterfrågan på branschens produkter utvecklas samt av hur produktionen per sysselsatt ökar. För kommitténs räkning utförde Industriens Utredningsinstitut en analys av efterfrågan på trycksaker. Huvudresultaten från denna undersökning ingår i den av grafiska kommittén publicerade utredningen. Efterfrågestudien resulterade dels i modeller över efterfrågan på grupper av trycksaker, dels i en modell över efterfrågan på tryck-

Tabell 8. Skatter på och stöd till grafiska produkter 1975
Ungefärliga belopp, mkr.

Skatt eller stödform	Skatt	Stöd
<i>Reklamskatt</i>		
Dagstidningsannonser ^a	60	
Annonser i populär- och fackpress ^b	8	
Övriga tryckalster ^a	35	
<i>Statligt presstö</i>		
Samdistributionsrabatt ^b		25
Produktionsbidrag ^b		97
<i>Tidskriftsstöd</i> ^c		1
<i>Till övervägande del ett indirekt stöd för tidskrifter</i>		
Postverkets särkostnadsunderskott för distribution av tidningar och tidskrifter ^d		90
<i>Befrielse från mervärdesskatt</i>		
Dagstidningar ^e		160
Vissa tidskrifter ^f		15
<i>Litteraturstöd</i> ^g		4
Sammanlagd extraskatt	103	
Sammanlagt stöd		392
Av pressutredningen föreslagen ökning av dagspresstö ^b		25
Aktieägaretilskott etc. till dagstidningar ^h		25

Källhänvisningar

^a Bearbetning av uppgifter från Riksskatteverket.

^b *Svensk press*. Statlig presspolitik, SOU 1975: 79, s. 331.

^c Statens Kulturråd.

^d *Svensk press*, s. 255.

^e Bearbetning av uppgifter ur *Svensk press*, s. 203 och 370.

^f Enligt *Svensk press*, s. 238 är periodiska medlemsblad eller personaltidningar samt tidskrifter med visst ideellt syfte befriade från mervärdesskatt. Med ledning av uppgifter om pappersförbrukning och distributionskostnader som lämnas på s. 245—249 samt överväganden om hur stora summor för mervärdesskattebefriade publikationer som dessa uppgifter inte omfattar, har bortfallet av mervärdesskatt skattats till 12—18 mkr.

^g Proposition 1975: 20.

^h Vederlagsfria tillskott år 1973 i form av aktieägarebidrag eller koncernbidrag var enligt *Svensk press*, s. 379 f, 24 mkr.

saker totalt. Institutet fortsätter att utreda den grafiska industrin med tonvikt på efterfrågesidan.

Enligt den prognos som den grafiska kommittén presenterade skulle förbrukningen (och även produktionen) i Sverige öka med 2,9—4,6 % per år mellan 1970 och 1980. Mellan 1970 och 1974 ökade förbrukning och produktion emellertid endast med ca 1 % per år. Med ovannämnda modell för den totala efterfrågan på trycksaker "borde" emellertid förbrukningen ha ökat med ca 2 % per år vid den inkomst- och prisutveckling som ägde rum mellan 1970 och 1974. En tänkbar förklaring till skillnaden kan vara att en del produktion som tidigare ägde rum inom den grafiska sektorn successivt

har flyttats till arbetsställen inom andra näringsgrenar. Som exempel kan nämnas att en del av sättningsarbetet numera äger rum på kontoren.

Vid bedömning av den relativa prisutvecklingen på grafiska produkter måste man bl a ta hänsyn till den växande betydelse som de statliga skatterna och subventionerna fått för den grafiska industrin.

Extraskatter på samt stöd i olika former till produktion och distribution av trycksaker framgår av tabell 8. Exklusive vad som föreslagits under 1976 stöds produktion och distribution av tryckalster netto från statens sida med ca 300 mkr per år och detta motsvarar ca 4 % av branschens bruttoproduktionsvärde enligt nationalräkenskaperna. Denna andel har sannolikt ökat, varför efterfrågan borde ökat något mer än den annars skulle ha gjort.

Stödet till dagspressen är netto ca 220 mkr per år, eller ca 10 % av dess totala försäljningsintäkter. För de tidningar som får direkt stöd är andelen givetvis större. Regeln att reklamskatt utgår endast på annonsintäkter av skattepliktigt slag som överstiger 3 mkr per år verkar i samma riktning. Av sammanställningen framgår också att 1972 års pressutredning har föreslagit att presstödet skall ökas med 25 mkr per år samt att stöd från andra källor än staten uppgår till ca 25 mkr per år. Sammanlagt betyder detta ytterligare ca 2 % av dagstidningarnas försäljningsintäkter.

Om det stöd som lämnas till produktion och distribution av tryckalster bortföll och priserna därmed vore i genomsnitt högre skulle efterfrågan tendera att bli mindre när det gäller böcker och tidningar. Samtidigt skulle dock när det gäller tidningar koncentrationen till ett fåtal tidningar bli mer markerad. Ett stort antal dagstidningar, som idag har förhållandevis små upplagor, skulle inte finnas och de övriga skulle antagligen ha större upplagor än idag. För den grafiska branschens del skulle detta innebära en högre produktivitet, men inte nödvändigtvis lägre produktionsvolym.

Utredare: Bertil Lindström.

Den kemiska industrin

Den svenska kemiska industrin är i första hand hemmamarknadsinriktad. Produktionen motsvarar knappt 80 % av användningen, såsom framgår av försörjningsbalansen i tabell 9. Av den inhemska användningen är merparten insatsvaror i produktionssystemet, i första hand i industrisektorn.

De organiska baskemikaliernas och plasternas hittills snabba expansion förklaras främst av att de trängt in på olika nya marknader. Detta i sin tur

Tabell 9. *Försörjningsbalans för kemiska produkter (inkl plastvaror) 1974*
Procent

Tillgång		Användning	
Inhemsk produktion	64	Export	18
Import	36	Inhemsk användning	82
		däruv:	
		privat konsumtion	19
		offentlig konsumtion	7
		insatsvaror i produktions-	
		systemet	56
		däruv till	
		den kemiska industrin	19
		verkstadsindustrin	7
		trä-, massa- och	
		pappersindustrin	5
		jordbruket	4
		byggnadsverksamheten	3
		övriga sektorer	18
Summa	100	Summa	100

beror bl a på en gynnsam relativ prisutveckling för råvarorna och ökat utnyttjande av stordriftsfördelar i produktionen. Inträngningsperioden på olika marknader torde nu vara i stort sett avslutad, och den nya situationen på oljemarknaden har höjt den relativa prisnivån.

Den svenska tyngre organiska baskemikalietillverkningen har hittills hämmats av en splittrad företagsstruktur och av därmed följande svårigheter att samordna utbyggnadsplanerna. En tredje svensk cracker planeras av Stenungsunds Kemiska AB och behövs för råvaruförsörjningen till de etenförädlade stenungsundsindustriernas planerade utbyggnader. Crackerns lönsamhet beror dock av möjligheterna att få avsättning för även dess övriga större produkter, propén och butadien. En viss inhemsk förädling av dessa torde vara att emotse. Det rör sig här huvudsakligen om importsbstituerande produktion av insatsvaror till senare förädlingsled inom den kemiska industrin.

Den kemiska industrins tillväxttakt under återstoden av 1970-talet blir givetvis starkt beroende av huruvida de nu diskuterade utbyggnadsprojekten kommer att genomföras och hinner färdigställas före decenniets slut. IUI räknar i sin långtidsbedömning med att den kemiska industrin kommer att växa med mellan 5,8 och 7,3 procent per år 1974—1980. Vid beräkning av de angivna tillväxttakterna för den kemiska industrin har antagits att uppförandet av den tredje crackern påbörjas, men att crackern ej hinner tas i drift förrän en bit in på 1980-talet. Enligt IUI:s bedömning borde de svenska kemiföretagen kunna öka sin andel av hemmamarknaden något, samtidigt som denna av allt att döma kommer att växa något långsammare än hittills.

Branschens export, vilken till stor del går till de övriga nordiska länderna, torde komma att möta vissa svårigheter på grund av att stora utbyggnader planeras i grannländerna, i första hand i Norge.

Utredare: Olle Renck.

Svensk ekonomisk tillväxt

Institutets undersökning rörande den ekonomiska tillväxten i vårt land under de senaste hundra åren har hittills resulterat i fem publikationer. Undersökningen fullföljs genom utarbetandet av en sammanfattande bedömning av utvecklingen. I den beskrivs och analyseras den industriella utvecklingen under olika perioder. Avsikten är bl a att förklara skillnader i utvecklingstakt och inkomstfördelning utifrån investeringarnas omfattning och introduktion av nya produktionsprocesser.

Utredare: Ragnar Bentzel.

Den svenska industrins utveckling under efterkrigstiden

Institutet har i en rad avslutade och pågående forskningsprojekt studerat den svenska industrins tillväxt och strukturförändringar ur olika synvinklar. Delvis som ett led i detta forskningsprogram, delvis som en uppföljning och fördjupning av den av professor Erik Dahmén 1950 framlagda avhandlingen "Svensk industriell företagarverksamhet" påbörjades hösten 1973 en sammanfattande studie av olika sidor av den svenska industrins utveckling under efterkrigstiden grundad dels på andra arbeten bl a inom institutet, dels på särskild forskning. I denna studie, som ställer företagarverksamhetens förutsättningar och innebörd i centrum, analyseras bl a samspelet mellan den ekonomiska och tekniska utvecklingen i ett antal branscher och företag. Under det gångna året har särskild uppmärksamhet ägnats åt följderna för industrins räntabilitet, finansiella förhållanden, investeringar och struktur av vissa sidor av den allmänna ekonomiska utvecklingen, främst då den långvariga inflationens sedan 1950-talet delvis ändrade karaktär.

Utredare: Erik Dahmén, Johan Örtengren.

Räntabilitet, tillväxt och inflation

Avsikten med denna studie är att analysera sambanden mellan tillväxt och lönsamhet såväl på företagsnivå som i ett makroekonomiskt sammanhang. Stor hänsyn kommer att tas till inflationsmekanismernas betydelse i sammanhanget. Studien bygger vidare på de resultat som författaren uppnått i tidigare studier av sambanden mellan lönebildningen på arbetsmarknaden och företagens vinstutsikter, och av planerings- och styrmetoder i ett 60-tal amerikanska och europeiska företag.

På grundval av dessa resultat och ekonomisk teori håller en mikro-(företags-) baserad simuleringsmodell på att byggas upp. Industrisektorn utgör modellens kärna. Den är inbyggd i en mycket grov makromodell för hela Sveriges ekonomi, som skall tillåta en uppräknings och avstämning av modellens resultat mot nationalräkenskapsstatistiken. Ett huvudsyfte med modellarbetet är att skapa en metod för att bättre utnyttja data från enskilda företag för makroekonomisk analys. Modellen skall i princip kunna generera ett konjunkturförlopp över några år.

Ett annat syfte med modellarbetet är att få bättre underlag för utvärdering av företagens långsiktiga planer. Modellen skall tillåta numeriska analyser av en grupp företags beteende under olika antaganden om den ekonomiska miljön, vilken kännetecknas av inflation, tillväxt, osäkerhet om framtiden etc. I modellen kommer stor uppmärksamhet att ägnas frågan hur felslagna förväntningar påverkar företagens vinstresultat och tillväxt. Som ett första steg håller en förenklad simuleringsmodell baserad på redan tillgänglig information på att färdigställas. Modellarbetet sker delvis i samarbete med Uppsala Universitet och IBM Sverige.

Utredare: Gunnar Eliasson.

Industriell utveckling och långsiktig kapitalförsörjning

Institutet undersöker i denna studie hur industrin finansierat sina investeringar i materiella och finansiella tillgångar. Mellan 1965 och 1973 ökade industrins totala tillgångar med 10,2 % per år medan skulderna ökade med 15,5 % per år vilket medförde en kraftig soliditetsförsämring för industrin. Har företagen tvingats sänka sin soliditet för att kunna genomföra redan bestämda investeringsprogram, eller är det förändringar i totalräntabilitet och

Tabell 10. Svensk industris skuldstruktur 1966, 1973 och 1980
Utestående skuld i slutet av respektive år

	1966		1973		1980 ^a			
	Miljar- der kr	Andel i %	Miljar- der kr	Andel i %	O-alt.		I-alt.	
					Miljar- der kr	%	Miljar- der kr	%
Rörelsegenererade krediter	22,3	54	51,1	53	121,3	52	144,0	52
Kreditmarknadsskulder till Sverige	12,0	29	26,5	28	63,0	27	74,8	27
Skuld till utlandet ^b	1,2	3	6,8	7	25,7	11	30,5	11
Övriga skulder	6,0	14	11,1	12	23,3	10	27,7	10
Totala skulder	41,5	100	95,5	100	233,3	100	277,0	100

^a För beräkningar av industrins upplåningsbehov från den organiserade svenska kreditmarknaden antas att de automatiska krediterna växer i något långsammare takt än skulderna totalt, medan utlandsskulderna ökar något snabbare och övriga skulder något långsammare.

^b Exkl koncernskulder och handelskrediter till utlandet. Dessa ingår i rörelsegenererade krediter.

finansieringskostnader som medfört att företagen själva valt en högre skuldsättning?

En faktor som talar för att företagen kan ha valt en högre skuldsättning är att det finansiella kapitalet vuxit snabbare än det materiella. En ökning av andelen tillgångar som lätt kan säljas på marknaden kan nämligen motverka den ökade risk som följer av en ökad upplåning.

Hur kapitalstrukturen för hela industrin förändras analyseras i en mer generell makrodel av denna studie. I den delen kartläggs också de institutionella förändringarna på kapitalmarknaden. Av intresse är bl a det ökade utbudet av specialkrediter och det ökade ianspråktagandet av den internationella kapitalmarknaden.

För att kunna använda modeller för företagens finansiella beteende arbetar institutet i en annan del av studien med ett mer genomarbetat tidsseriematerial från de 40 största industrikoncernerna. För denna grupp undersöks även prisvinsternas betydelse för den interna finansieringen.

I studien genomförs också kalkyler över det upplåningsbehov som långtidsbedömningens reala prognoser innebär för industrin. Beräkningarna har gjorts för de bägge huvudalternativen i IUI:s långtidsbedömning, det ena med en relativt snabb industriexpansion där industriinvesteringarna ökar med 7,0 % per år 1974—1980 (I-alt), och det andra med en investeringstillväxt på endast 3,2 % per år (O-alt).

I kalkylen har förutsatts att löneandelen i förädlingsvärdet i genomsnitt

under perioden 1975—1980 blir densamma som 1974. Detta betyder stigande självfinansieringsgrad i O-alt och oförändrad i I-alt. Genom att sätta in vissa givna skattningar av skuldstrukturen 1980 kan man bilda sig en viss uppfattning om hur stor nettoefterfrågan på krediter blir från den svenska organiserade kreditmarknaden.

Utvecklingen av svensk industris skuldstruktur 1966—1980 framgår av tabell 10. Det genomsnittliga årliga nettoupplåningsbehovet från den organiserade svenska kreditmarknaden under åren 1974—1980 beräknas bli ca 5,2 miljarder kronor i O-alternativet och ca 6,9 miljarder kronor i I-alternativet. Motsvarande upplåning åren 1967—1973 var ca 2,1 miljarder kronor per år i genomsnitt. Industrins upplåningsbehov på den svenska kreditmarknaden är naturligtvis känsligt inte bara för skuldstrukturens förändring utan också för vilka antaganden som görs om lönsamheten och nyemissionstakten.

Utredare: Lars Wohlin, Bo Lindörn, Rolf Rundfelt.

Energi- och teknologifrågor

Institutet har sedan ett antal år bedrivit forskning kring energifrågorna utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv. Tyngdpunkten i denna forskning ligger på den teknologiska utvecklingens betydelse för såväl efterfrågan på som utbudet av energi.

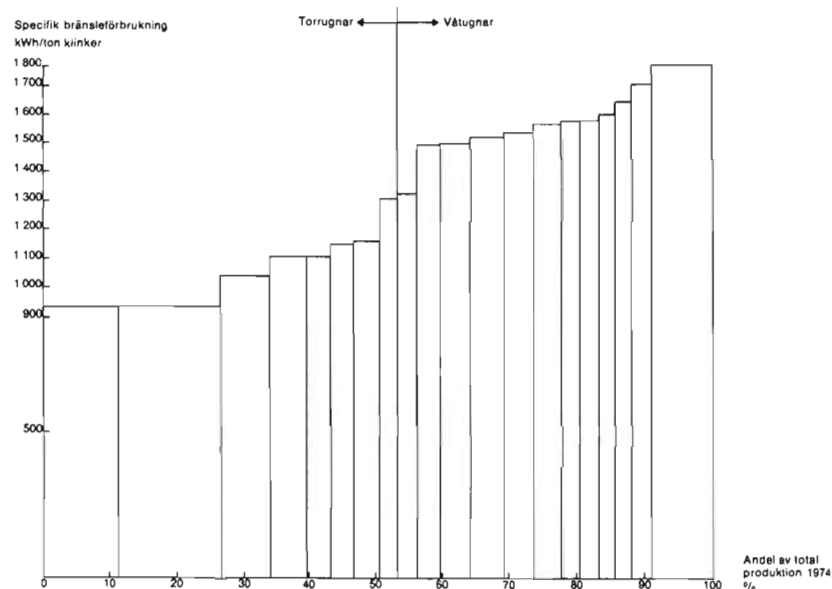
Institutets verksamhet på energiområdet bedrivs huvudsakligen inom två områden, nämligen industrins energiförbrukning och energiomvandlingssektorns utveckling. Vissa analyser har också gjorts rörande priser och skatter på energi.

Industrins energiförbrukning

På hösten 1974 publicerade IUI en prognos för den svenska industrins energiförbrukning fram till 1985.¹ I institutets fortsatta arbete med energifrågorna har en del nytt material framkommit som möjliggjort en fortsatt och fördjupad analys av energiförbrukningen i några av de mest energiintensiva branscherna; cementindustrin, järn- och stålverken samt järnmalmgruvorna. Eftersom förändringar i energiförbrukningen är i hög grad beroende av produktionsvolymens utveckling i olika branscher och produktionsstrukturens sammansättning, har det fallit sig naturligt att koppla en analys av energi-

¹ B. Carlsson & M. Josefsson, *Industrins energiförbrukning. Analys och prognos fram till 1985*. Industriens Utredningsinstitut, Stockholm 1974.

Figur 4. Svenska cementugnar rangordnade efter specifik bränsleförbrukning i klinkerbränning 1974

Källa: Cementa AB.

åtgången till de branschbedömningar som gjorts i IUI:s långtidsbedömning 1976. Med hjälp av den prognosmodell som där använts är det också möjligt att erhålla en säkrare och mera konsistent bedömning av produktionsutvecklingen i olika branscher fram till 1980 än den som var möjlig att göra i vår förra energiprognos.

Förändringar i industrins energiförbrukning beror huvudsakligen på två faktorer. För det första växer produktionen olika snabbt i olika branscher; ju snabbare produktionen växer i de mest energiintensiva branscherna, desto snabbare ökar energiförbrukningen. För det andra förändras den specifika energiåtgången i varje bransch, dvs energiåtgången per producerad enhet. En sänkning av den specifika energiåtgången kan i princip åstadkommas genom energibesparande åtgärder i befintliga anläggningar, genom tillkomsten av nya anläggningar med en lägre specifik energiåtgång än genomsnittet eller genom nedläggning av gamla anläggningar med högre specifik energiåtgång än genomsnittet. Prognoser om förändringen i den specifika energiåtgången kräver därför ingående analyser av den förväntade strukturomvandlingen i industrin.

Den typ av analys som IUI genomfört kan illustreras med hjälp av ett exempel från cementindustrin. I figur 4 presenteras samtliga svenska cement-

ugnar 1974, rangordnade efter specifik bränsleförbrukning i klinkerbränning. Staplarnas bredd är proportionell mot respektive ugnns andel av den totala produktionen. Korrelationen mellan ugnarnas ålder och deras storlek är mycket stark för torrugnar men mindre stark för våtugnar. Som synes är även korrelationen mellan ugnnsstorlek och specifik bränsleförbrukning mycket stark för torrugnar men inte för våtugnar. Av figuren framgår också att även den minsta (och äldsta) torrugnen har lägre specifik bränsleförbrukning än de bästa våtugnarna.

Grundtanken i IUI:s beräkning av den framtida energiåtgången i denna bransch är således att strukturomvandlingen kommer att leda till att i första hand de sämsta våtugnarna ersätts av nya, energisnåla ugnar. Om den planerade utbyggnaden i Slite på 1,4 milj ton kommer till stånd före 1980, samtidigt som vissa av de äldre ugnarna (mest våtugnar) tas ur drift, skulle den genomsnittliga specifika energiåtgången minska från 1 380 kWh/ton cement 1974 till ca 1 120 kWh/ton 1980.

Enligt IUI:s beräkningar skulle den genomsnittliga specifika energiförbrukningen i cementindustrin minska med 3,4—3,7 % per år mellan 1974 och 1980. Eftersom produktionstillväxten har antagits bli endast 0,9—2,1 % per år innebär detta att den totala energiförbrukningen i branschen minskar: från 5,3 TWh 1974 till 4,5—4,7 TWh 1980.

Som ett led i institutets fortsatta analys av energiförbrukningen i industrin ingår även ett studium av masugnprocessen. Under året har IUI vid en internationell konferens presenterat en jämförelse av masugnsteknologin i olika länder och dess utveckling från 1958 till 1975.¹

Den teknologiska utvecklingen i energiomvandlingssektorn

I några år har IUI deltagit i en internationell studie av innovationsprocesser, huvudsakligen inom energiomvandlingssektorn. Arbetet bedrivs i samarbete med IFO Institut für Wirtschaftsforschung, München, som är huvudansvarigt för projektet, National Institute of Economic and Social Research, London, samt Soziologisches Seminar vid Hamburgs universitet. Projektet har finansierats av Stiftung Volkswagenwerk.

IUI:s arbete i detta projekt syftar till att analysera den teknologiska utvecklingen och dess betydelse för produktivitetens utvecklingen inom denna sektor de senaste decennierna. Produktivitet tolkas här i vid mening och inklu-

¹ B Carlsson, "Economies of Scale and Technological Change: An International Comparison of Blast Furnace Technology", paper presented at the Second International Institute of Management Conference on Economics of Industrial Structure, Nijenrode, Holland, April 1975.

Tabell 11. *Energiomvandlingssektorns energiproduktivitetens utveckling 1960—1972 (exkl distributionsförluster)*

Procent

	Verkningsgrad			Energiproduktivitetens årliga förändring	
	1972	1969	1960	1969—72	1960—72
Petroleumraffinaderier	89,1	88,5	84,7	5,2	0,7
Vattenkraftverk ^a	85,4	84,9	83,6	2,2	0,6
Värmeproduktion i värmeverk och i kraftvärmeverk	93,6	90,9	85,8	9,1	3,0
Kondenskraftverk ^a	38,4	33,0	—	—	16,4
Mottryckskraftverk ^a	72,2	65,9	—	—	9,6
Koksverk	91,0	91,0	91,0	0	0
Gasverk ^b	91,1	93,1	89,6	1,7	-2,2
Totalt	82,5	79,6	80,4	2,6	3,6
(inkl kraftsektorns elenergianvändning)	81,8	79,2	80,0	2,3	3,3

^a Exkl användning av elenergi.

^b 5-års medelvärde.

derar en analys av inte bara energiåtgången utan även kapitalåtgången per producerad enhet. Den största uppmärksamheten riktas mot elsektorn för vilken uppgifter om kapital- och anläggningsstrukturen samlats in. Avsikten är emellertid att ta upp även andra delar av energiomvandlingssektorn.

Av tabell 11 framgår att energiomvandlingssektorns energiproduktivitet stigit under perioden 1960—1972. Den tekniska utvecklingen, såsom den tar sig uttryck i förändringar i delsektorernas genomsnittliga energiproduktivitet, har varit energibesparande i alla delsektorer utom i gasverken under perioden 1969—1972. Eftersom förändringen av den genomsnittliga energiproduktiviteten i delsektorerna huvudsakligen har skett genom tillkomst av nya anläggningar och endast i mindre utsträckning genom nedläggning av gamla, kan man säga att energiproduktiviteten har varit högre hos de nya anläggningarna än hos de gamla. Av stor betydelse för energiproduktivitetens utveckling är således de faktorer som påverkar förnyelsen av kapitalstocken i energiomvandlingssektorn.

Utredare: Bo Carlsson, Anders Grufman.

Konkurrens på lika villkor

Ämnet för denna studie är tendenserna till ökad användning av selektiv politik i olika former inom industriländerna. Begreppet selektiv politik definieras

i en mycket vid bemärkelse. Vad som diskuteras är i första hand ländernas benägenhet att söka gynna det egna landets industriella utveckling och det egna näringslivets internationella konkurrenskraft. Bakom denna mera generella tendens — för vilken de punktvisa stödåtgärderna till företag och branscher är ett symptom — ligger en önskan att skydda den egna bytesbalansen. Tendensen kan även ses som en reaktion på de påfrestningar som många regioner och branscher utsätts för genom dels den utomordentligt snabba produktivitetöknings som kännetecknat industrisektorn i världen, dels utvecklingen av det stöd och skydd mot utländsk konkurrens som importtullarna tidigare utgjort. I utredningen diskuteras bl a effekterna av olika former av stödåtgärder och restriktioner.

Utredare: Jan Bröms.

Det svenska skatte- och transfererings-systemet

Syftet med detta projekt är att analysera centrala delar av den svenska skatte- och transfereringspolitiken samt att diskutera dess framtida möjligheter. För detta ändamål har ett modellsystem för hushållssektorns skatter och transfereringar utarbetats. En central komponent utgörs av den beräkningsmodell för inkomstbeskattningen som tidigare konstruerats vid institutet.¹ Denna modell har uppdaterats så att den nu omfattar hela perioden 1952—1976. Modellen har också vidareutvecklats så att den innehåller arbetsgivareavgifter och vissa typer av transfereringar.

Som ett led i institutets arbete med en långtidsbedömning har skattemodellen också inarbetats i en totalmodell för hushållssektorn. Denna, som givits namnet DISP, ingår sedan som en submodell i institutets makromodell för hela den svenska ekonomin. DISP innehåller en uppdelning av inkomsttagarna i löntagare, företagare och pensionärer och är nära relaterad till SCB:s nationalräkenskapsdata. Från en uppsättning antaganden om faktorinkomster, finanspolitiska regler och vissa demografiska variabler ger modellen prognoser för utvecklingen av hushållens disponibla inkomster. Modellen bestämmer också den offentliga sektorns transfereringsutgifter till hushållen samt skatteintäkterna därifrån.

¹) Se Ulf Jakobsson och Göran Normann, *Inkomstbeskattningen i den ekonomiska politiken*, Industriens Utredningsinstitut, Stockholm 1974.

Tabell 12. *Genomsnittlig årlig förändring av realinkomst efter skatt för olika yrkesgrupper 1970—1976*

Procent

	Real förändring i löne- kostnader (faktor- inkomst)	Automatisk förändring i real disponibel inkomst	Slutlig förändring i real disponibel inkomst
Industriarbetare	5,4	0,6	3,9
Kontorist	6,5	2,1	5,0
Konstruktör	4,0	0	1,8
Sektionschef	4,5	0,2	—0,3

Anm.: Inkomstutvecklingen för yrkesgrupperna är hämtad ur *SOS* löner och *SIF:s* statistik. Utvecklingen för 1973 och 1976 baserar sig på träffade avtal.

De skattepolitiska åtgärder som under senare tid riktats mot hushållssektorn har varit av stor kvantitativ betydelse för de disponibla inkomsternas utveckling. Detta framgår av tabell 12, som anger utvecklingen i real inkomst efter skatt för individer vars inkomster har utvecklats som medellönen för a) industriarbetare, b) kontorist, c) konstruktör och d) sektionschef. Utvecklingen sammanfattas i form av genomsnittliga årliga procentuella förändringar.

För de olika slagen av löntagare har vi angivit den reala förändringen i lönekostnaden, den därav följande automatiska förändringen i real disponibel inkomst (dvs den förändring i real disponibel inkomst som skulle följt på den angivna faktorinkomstförändringen om inga åtgärder vidtagits) samt den slutliga procentuella förändringen i real inkomst efter skatt. Det senare talet framkommer naturligtvis som en summa av den automatiska förändringen och den förändring som kommit till stånd genom åtgärder från statmakterna.

Man kan göra flera observationer i anslutning till tabellen. Man ser t ex omedelbart att industriarbetaren och kontoristen överlag haft den mest gynnsamma utvecklingen av inkomsten efter skatt. Detta beror delvis på en relativt gynnsam utveckling av inkomsten före skatt, men skattesystemet har också bidragit till denna utveckling. För höginkomsttagaren, sektionschefen, ser man att skattesystemet verkar starkt bromsande på inkomstutvecklingen efter skatt.

Utredare: Ulf Jakobsson, Göran Normann.

Realisationsvinstbeskattningen

Frågan om realisationsvinstbeskattningen har aktualiserats bl a genom den önskan som finns att skapa ett enhetligt system för beskattningen av realiserad värdestegring på fastigheter och realisationsvinster vid aktieförsäljning. Utredningen inom institutet är inriktad på att studera effekterna på företagens handlande av olika utformningar av en realisationsvinstskatt vid aktieförsäljning. Dessa effekter kan inte ses som oberoende av de övriga skatter som utgår på kapitalavkastningen från företag. Det finns anledning att tro att inverkan av en realisationsvinstskatt i hög grad sammanhänger med hur pass kraftigt företagets vinst och aktieägarnas utdelningsinkomster i övrigt beskattas samt på förmögenhetsskattens storlek.

För att kunna överblicka effekterna av dessa skattetyper på företagen utarbetas en teoretisk modell för växande företag där hänsyn till dessa skatter tas. En central förutsättning i modellen är att företaget strävar efter att maximera aktieägarnas välfärd, dvs den diskonterade strömmen av alla framtida utdelningsinkomster. Med hjälp av modellen kan effekterna av nämnda skatter på företagets investeringsbeteende, finansieringspolitik och tillväxt analyserat. I detta sammanhang är det intressant att undersöka graden av neutralitet i skattesystemet i den meningen att olika kombinationer av skatteförändringar inte påverkar vissa viktiga företagsvariabler samt söka fastställa den totala beskattning av företagen som följer av vinstskatt, skatt på aktieägarnas utdelningsinkomster och realisationsvinstskatt. En annan intressant fråga är skattesystemets effekter på företagsstrukturen. Beskattningsreglernas utformning kan väntas innebära att det faktiska skatteuttaget varierar mellan olika företag, beroende på skillnader i deras räntabilitet och expansionstakt.

Det finns anledning att ägna uppmärksamhet åt det förhållandet att värdestegringen på aktierna inte beskattas förrän vid realisationstillfället. Det betyder att en person som investerar i aktier får ett räntefritt lån som svarar mot skillnaden mellan den skatt han skulle ha betalat vid försäljning varje år av hela sitt aktieinnehav och den faktiskt betalade realisationsvinstskatten. På grund härav blir den effektiva realisationsvinstskattesatsen lägre än den nominella skattesatsen. Ju längre den genomsnittliga perioden är under vilken aktierna innehas och ju fortare aktierna stiger i värde desto lägre blir den effektiva skattesatsen. Av denna anledning torde en höjd realisationsvinstskatt medföra ökade inlåsnings effekter på grund av att det då blir fördelaktigare för aktieägarna att vänta med att göra omplaceringar av sina värde-

pappersinnehav. En annan viktig fråga är att studera skillnaden mellan en real och nominell beskattning av värdestegringen på kapitaltillgångar.

Utredare: Ulf Jakobsson, Göran Eriksson.

Beskattning av produktionsfaktorer

Inom ramen för denna utredning, som utförs på uppdrag av Företagsskatteberedningen, har tidigare arbetsgivareavgifterna ägnats ett speciellt intresse. I uppdraget ingår emellertid även att utreda verkningarna av skatter på produktionsfaktorn kapital och olika typer av råvaror. På grund av det stora dagsintresset för energifrågor har vi valt att belysa en råvaruskatts effekter genom att analysera en skatt på energi.

En jämförelse mellan effekterna av en skatt på energi och en arbetsgivareavgift visar på viktiga skillnader. Starka skäl talar för att en arbetsgivareavgift med den uppläggning skattepolitiken haft under 1970-talet, i sin helhet relativt snabbt övervältras bakåt på löntagarna. Eftersom relativpriserna då endast påverkas obetydligt blir effekten på resursfördelningen i ekonomin liten. En energiskatt däremot kan ej övervältras bakåt på energiproducenterna, eftersom energipriset är bestämt på världsmarknaden. Införandet av en sådan påverkar därför via en förändrad prisrelation mellan energi och övriga produktionsfaktorer såväl produktions- som konsumtionsmönster i ekonomin.

En generell höjning av energibeskattningen sänker på kort sikt företagets lönsamhet i den från utlandet konkurrensutsatta sektorn. Man kan emellertid finna argument för att en i förhållande till andra länder rimlig genomsnittlig lönsamhetsnivå på längre sikt kommer att återställas därigenom att vid fasta växelkurser ökningstakten i företagets kostnader för arbetskraften reduceras. Här föreligger alltså en tendens till övervältring på löntagarna, vilket ger energiskatten en regressiv effekt.

Energibeskattningen belastar dock branscherna helt olika alltefter deras grad av energiintensitet i produktionen. Vissa särskilt energiintensiva branscher som järn och stål samt papper och massa skulle komma att drabbas av en relativ försämring av sin lönsamhet vid en generell höjning av energibeskattningen. Genom samarbete med Bo Carlsson (se projektet energi och teknologifrågor) har den svenska energibeskattningsens effekter undersökts. Resultaten visar klart, som framgår av tabell 13, att just de energiintensiva branscherna, som är så viktiga i Sveriges utrikeshandel, genom speciella undantag och nedsättningar fått betydande lindringar i sin skattebelastning.

Tabell 13. *Nominell och effektiv energibesättning i industrin 1972*

	Energi- kostnad i % av salu- värde	Totala energi- utgifter (inkl skatt) milj. kr	Skatt i % av energipris före skatt	
			Nominell	Effektiv
Gruvor o mineralbrott	5,6	117,8	23,2	13,9
Massa- o pappersindustri	6,7	588,7	17,8	5,5
Kemikalie-, gödselmedels- o plastindustri	5,9	191,3	14,8	5,7
Cement- o kalkindustri	18,9	81,1	20,7	6,0
Järn- o stålverk	8,2	534,0	11,2	2,7
Ferrolegeringsverk	23,5	74,0	9,9	0,7
Ickejärnmetallverk	3,0	83,1	16,2	5,9
Övrig tillverkningsindustri	1,2	1 200,1	25,2	23,8
Industrin totalt	2,4	2 870,1	19,1	12,1

Detta visar att energibesättningen i sin tillämpning delvis anpassats till Sveriges internationella konkurrenssituation.

I den skyddade sektorn, som omfattar t ex energi för bostadsuppvärmning och motorbränslen, uppstår via prishöjningar en tendens till övervältring av energiskatten på konsumenterna. Vid flexibla växelkurser kommer skatten även i den konkurrensutsatta sektorn att till viss del kunna övervältras på detta sätt. Även i detta fall, med högre grad av övervältring framåt, blir emellertid den fördelningspolitiska effekten regressiv.

Utredare: Göran Normann.

Beskattning av företagets vinster

Den statliga företagsskatteberedningen har uppdragit åt institutet att göra en kortare studie av aktiebolagsbeskattningen. Syftet med studien är dels att utröna de långsiktiga strukturella effekterna på resursallokeringen, dels att belysa hur skatten påverkar inkomstfördelningen.

Vid analysen av bolagsskattens strukturella effekter koncentreras intresset till två aspekter, som kan förväntas ha speciell betydelse för företagets investeringsverksamhet. Det gäller dels vinstbeskattningens effekter på räntabilitet och kapitalkostnad vid nyinvesteringar, dels frågan hur skatten påverkar företagets likviditet och sparande.

Studien visar bl a att den svenska bolagsskatten på ett selektivt sätt påverkar tillväxtbetingelserna för industrins företag. Gällande möjligheter till skattefri konsolidering är nämligen i praktiken ojämnt fördelade. Det är före-

Tabell 14. *Effektiv skattebelastning för verkstadsföretag med olika räntabilitet och expansionstakt 1963—1968*

Räntabilitet på eget kapital före skatt (%)	Expansionstakt (% per år)			Samtliga
	< 5	5—10	> 10	
0— 5	73	57	56*	64
5—10	33*	36	24*	31
10—	34*	33*	18	26
Samtliga	57	40	30	42

Anm.: I de delgrupper som är markerade med * ingår endast tre eller fyra företag. I de övriga grupperna varierar antalet företag mellan 7 och 11.

tag som växer snabbt och stadigt och som dessutom har hög räntabilitet, som har de största möjligheterna att inom "vinstutrymmet" utnyttja skattelagstiftningens alla regler för att hålla nere sin effektiva skattebelastning. Stagnerande företag med låg räntabilitet, som kanske tvingas redovisa vinster enbart för att kunna betala utdelningar, kan däremot ofta få en mycket hög skattebelastning. I tabell 14 redovisas resultatet av en empirisk undersökning av den effektiva skattebelastningen 1963—1968 för ett 50-tal verkstadsföretag av olika storlek. Företagen har indelats i grupper efter räntabilitet och expansionstakt, och den effektiva skattebelastningen har beräknats för varje delgrupp.

Den svenska bolagsbeskattningen visar sig alltså gynna de mest framgångsrika företagen på bekostnad av de sämsta företagen med långsam tillväxt och låg räntabilitet.

En central fråga för studiet av bolagsskattens långsiktiga effekter på inkomstfördelningen gäller sambandet mellan bolagsskatten och kapitalägarnas förräntningsanspråk. I en ekonomi av svensk typ med stort internationellt beroende finns det mycket som talar för att förräntningsanspråken är internationellt bestämda och därför i huvudsak opåverkade av variationer i den svenska bolagsskatten. Med den utgångspunkten kan man i en abstrakt modellanalys visa att företagen vid en skattehöjning får ett incitament till att flytta en del av sitt kapital utomlands för att öka ägarnas totala avkastning. I jämvikt kommer avkastningen efter skatt för den marginella investeringen inom landet att motsvara den räntabilitet företagen kan få genom utlandsinvesteringar. Den något paradoxala innebörden av detta resonemang är att en höjning av vinstbeskattningen i en öppen ekonomi med fri rörlighet för varor och kapital på lång sikt skulle ha en regressiv fördelningsverkan. Kapitalägarna kan nämligen — förutsatt att det är ett litet land vi resonerar om — få samma avkastning som tidigare genom att flytta en del av sitt kapital

utomlands. Arbetskraften drabbas däremot genom att den i ett långsiktigt perspektiv får en mindre mängd kapital att arbeta med och därför måste räkna med en långsammare stegringstakt för arbetsproduktiviteten.

Den fördelningspolitiska bedömningen kompliceras emellertid av att anpassningen mot ett långsiktigt jämviktsläge i ekonomin i verkligheten kan ta mycket lång tid och dessutom är utsatt för ständig påverkan av den tekniska utvecklingen, efterfrågeförändringar etc. Det innebär att också de kortsiktiga effekterna av skatteändringar måste beaktas. I detta övergångsskede kan fördelningsverkan av en höjning av bolagsskatten sannolikt bli progressiv.

Utredare: Jan Södersten.

Efterfrågan på konsumtionsvaror

Under året har arbetet med att uppdatera statistiken för konsumenternas utgifter och för prisutvecklingen på konsumtionsvarorna i det närmaste slutförts. Även arbetet med att utveckla och utvärdera de ekonomiska modellerna och de statistiska metoderna har fortskridit. Bl a kan nämnas att en uppsats behandlande vissa statistiska estimationsförfaranden presenterades dels vid American Statistical Associations årliga möte, dels vid Arne Rydhes symposium i Helsingör. För institutets långtidsbedömning har vi också analyserat konsumtionsutvecklingen under perioden 1950—1973 och gjort prognoser för perioden t o m 1980. Dessa baseras dels på institutets statistik, dels på statistik framställd inom EFI. De resultat som redovisas i tabell 15 bygger på den senare källan.

Under efterkrigstiden har volymtillväxten i den privata konsumtionen i allmänhet legat mellan 2 och 4 % per år. Den var i genomsnitt 2,3 % under 1950-talet och något högre, 3,6 %, under 1960-talet. Utvecklingen har bl a karakteriserats av att volymtillväxten varit lägre än genomsnittligt för sådana varugrupper som livsmedel, kulturella varor och tjänster samt hygienvaror, och högre än genomsnittligt för framförallt varaktiga varor (transportmedel, fritidsvaror och möbler). Några varugrupper visar en lägre tillväxttakt än hela den privata konsumtionen under 1950-talet, men en lika hög eller högre tillväxttakt under 1960-talet. Det gäller drycker och tobak, beklädnad samt gruppen övriga varor och tjänster som huvudsakligen innehåller tjänster, bl a post- och teletjänster, restaurang- och hotelltjänster samt svenskars turistutgifter i utlandet. Bostadstjänsterna, slutligen, visar under

Tabell 15. *Privat konsumtion 1950—1980*
Procentuell årlig volymförändring

Varugrupp	1950—	1960—	1970	1974—1980	
	1960	1970	1974	O-alt	I-alt
1. Livsmedel	1,1	2,1	0,8	0,9	1,5
2. Drycker och tobak	1,5	4,3	0,9	0,3	2,7
3. Beklädnad	1,3	3,2	1,5	2,2	5,6
4. Kulturella varor och tjänster	1,2	2,3	2,1	1,6	1,8
5. Hygien	2,4	1,9	—0,9	0,3	2,5
6. Bostadstjänster	3,9	3,4	2,7	2,5	2,9
7. Transporter	5,9	5,7	2,8	0,8	3,5
8. Varor för fritiden	5,9	5,5	6,2	4,7	7,3
9. Möbler och hemin- redningsartiklar	3,2	6,8	1,0	1,2	5,3
10. Övriga varor och tjänster	0,9	4,6	1,6	3,7	4,0
Total privat kon- sumtion	2,3	3,6	1,6	2,0	3,4

1950-talet en volymökning som är högre än den totala konsumtionsökningen, men en något lägre volymökning under 1960-talet.

Sammanfattningsvis har vi funnit att det även i den närmaste framtiden är inköpen av varaktiga konsumtionsvaror som kommer att öka mest. Framförallt gäller detta varor för fritidsändamål. Denna tendens är särskilt märkbar i I-alternativet, medan utvecklingen blir mera likformig i O-alternativet. Konsumtionen av privata tjänster ökar förhållandevis långsamt till följd av dels stigande relativpriser, dels låga inkomstelasticiteter. Undantag är dock vissa transport- och fritidstjänster, dvs utlandsresor, teletjänster samt service och reparationer av transportmedel.

Utredare: Anders Klevmarken, Ulf-Åke Sjöström.

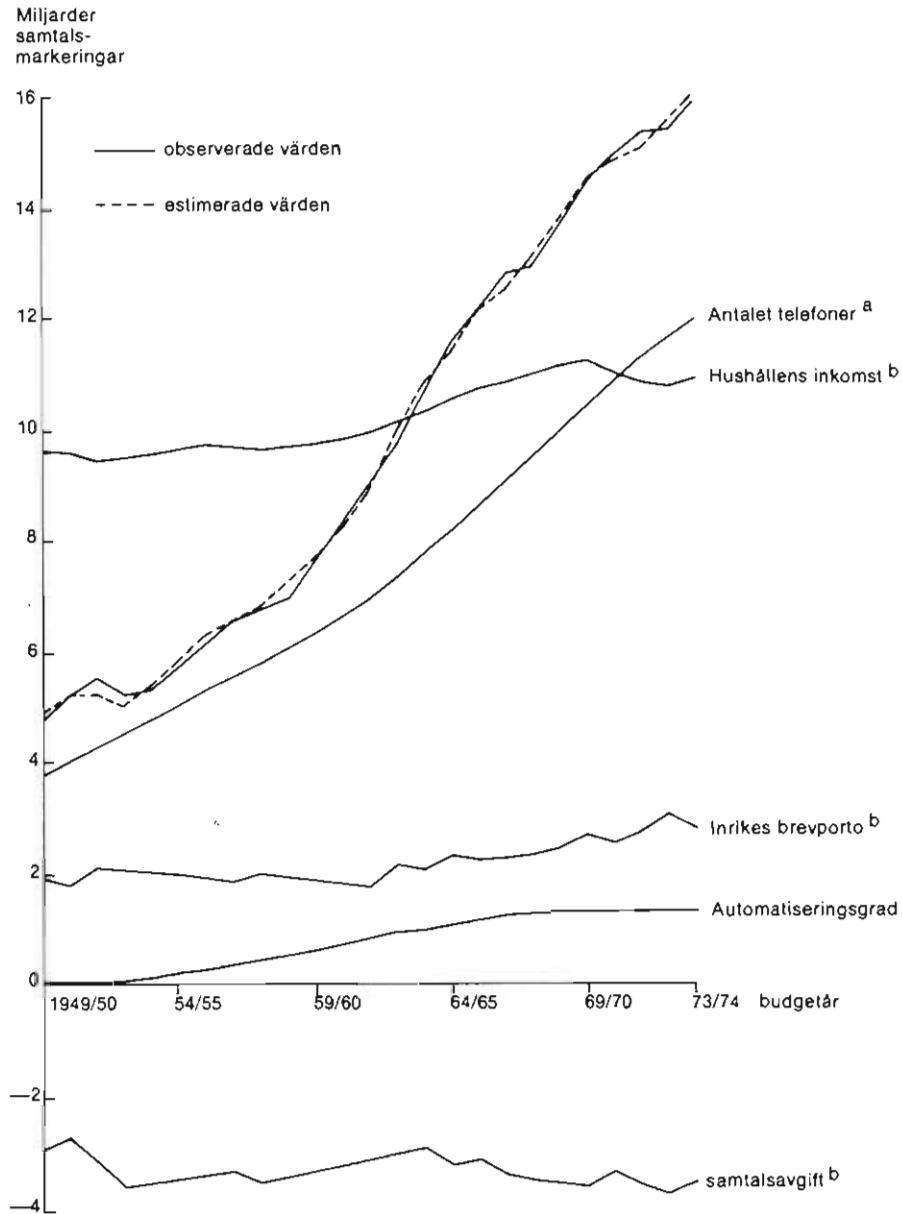
Efterfrågan på teletjänster

Då televerkets intäkter från telefonverksamheten svarar för en mycket stor del av dess totala intäkter är det av stor betydelse för verket att med tillräcklig noggrannhet kunna förutsäga samtalsvolymen. På uppdrag av televerket har därför institutet genomfört en undersökning av efterfrågan på teletjänster och telefoner. Utredningen är ett första steg i en vidare samhälls-ekonomisk analys av efterfrågan och utbud på televerkets tjänster.

Utredningen behandlar efterfrågan på inrikes och utrikes telefonsamtal samt efterfrågan på telefoner från bostadsabonnenter, näringsliv och offentlig

Figur 5. Telefontrafik inom Sverige 1949/50—73/74.

Observerade värden, estimerade värden och de olika förklarande variabelernas bidrag till de estimerade värdena.

a) exkl. tillsatsapparater i permanenta bostäder och telefoner i fritidshus.
b) i fast pris.

förvaltning. De prognoser som presenteras i rapporten baseras på en ekonometrisk analys av relativt aggregerade tidsserier över efterfrågan och dess bestämningsfaktorer. I figur 5 visas efterfrågan på inrikes telefonsamtal och de faktorer som bestämmer denna. Av figuren framgår att det främst är antalet telefoner som påverkar efterfrågan på inrikes telefonsamtal. Hushållens inkomst och automatiseringen av telefontrafiken är också av en viss betydelse medan samtalsavgiften och brevportot lämnar mindre bidrag till förklaringen av efterfrågan.

Trots att en stor del av utredningsarbetet består i att sammanställa lämplig statistik har det inte varit möjligt att genomföra undersökningen på en så detaljerad nivå som hade varit önskvärd. På grund av bristande statistiskt underlag har t ex efterfrågan på samtal inte kunnat brytas ned på avståndsklasser och abonnentgrupper. Det har inte heller varit möjligt att inom undersökningens ram närmare undersöka t ex i hur stor utsträckning olika abonnentkategorier svarar för tecknade och annullerade abonnemang. Ett väsentligt resultat av undersökningen är således att den ger anvisning om på vilka punkter televerket kan behöva komplettera sin interna statistik.

Det fortsatta utredningsarbetet inriktas på en samhällsekonomisk kostnads- och intäktsanalys som är avpassad för en diskussion av televerkets prissättning. Därvid kan man lämpligen skilja mellan kortsiktiga prissättningsbeslut inom ramen för en given kapacitet och de mer långsiktiga frågorna om inriktningen och omfattningen av televerkets investeringar med hänsyn till den samhällsekonomiska nyttan av kapacitetstillskott för olika typer av teletjänster. Institutet har redan analyserat efterfrågan på telefon-tjänster och telefoner på aggregerad nivå. Vad som också behövs är en mer detaljerad efterfrågeanalys, som bl a tar hänsyn till regionala, säsongmässiga och dygnsmässiga variationer i efterfrågan. Vidare behövs uppgifter om kortsiktiga och långsiktiga marginalkostnader. Av särskild betydelse är frågan om kostnader för prissättning, dvs främst kostnaderna för att införa mätapparatur för registrering av i vilken omfattning de olika tjänsterna tas i anspråk.

Efter utvärdering av den samhällsekonomiska kostnads- och intäktsanalysen är ett tredje steg i undersökningen att ta upp till diskussion möjligheterna till analys och prissättning av nya varor och tjänster, vilka kapital- och andra kostnader som är förenade med dessa samt i vilken takt man skall introducera ny teknik.

Utredare: Tomas Pousette, Anders Klevmarken.

Prisregleringar i Sverige

Under andra världskriget och åren närmast efter detta användes i Sverige priskontroll med syftet att dämpa inflationstakten. Under denna period avtog dock allmänt tilltron till priskontroll som ett verkningfullt medel mot inflationen.

Denna skepsis präglade också i hög grad den offentliga utredning om priskontroll som framlades 1955. Utredningen följdes av en ny prisregleringslag. Enligt denna fick Kungl. Maj:t rätt att införa olika former av prisreglering i händelse av krig eller krigsfara eller om av annan orsak fara hade uppkommit för allvarlig stegring av det allmänna prisläget inom riket. Förordnandet skulle underställas riksdagen inom en månad eller, om riksdagssession ej pågick, inom en månad från början av nästkommande session.

Prisregleringsåtgärder med stöd av ovannämnda prisregleringslag dröjde ända till den 27 augusti 1970, då prisstopp på vissa livsmedel kungjordes. Vårriksdagen 1973 antog en ny prisregleringslag, enligt vilken prisreglering kan beslutas när det uppstått fara för allvarlig prisstegring på viktigare varu- eller tjänsteområden (således icke endast allvarlig stegring av det allmänna prisläget). Utöver de prisstoppregler etc som tidigare fanns har i denna lag införts möjligheter för myndighet att med företag överenskomma ett visst pris, som sedan icke får ändras utan myndighetens tillstånd. Dessutom finns det enligt den nya lagen möjlighet att föreskriva att prishöjning skall anmälas i förväg. Prisregleringar, särskilt prisstopp, har med stöd av den nya lagen förekommit i tämligen stor omfattning.

Huvudsyftet med IUI:s utredning, som påbörjats under verksamhetsåret, är att beskriva och analysera verkningarna av de prisregleringar som använts i Sverige från och med 1970. Företagen kan på olika sätt anpassa sig till en situation där offentliga organ reglerar priserna. Vår teoretiska kunskap om hur sådan anpassning kan ske är redan ganska stor. Vår empiriska kunskap om företagens anpassning är däremot liten. Mot denna bakgrund planerar IUI att närmare studera hur företag handlar när priserna är reglerade.

Det är därvid av intresse att studera effekterna på valet mellan export och hemmamarknadsförsäljning samt på investeringsbeteende, produktförändringar etc. En viktig fråga är också i vad mån prisregleringen får effekter på konkurrensen mellan företag och därmed på företagsstrukturen.

Utredare: Bertil Lindström.

Övrig verksamhet

Flera av institutets medarbetare har under året publicerat artiklar i tidskrifter och tidningar samt medverkat som föredragshållare vid konferenser och kurser. Framträdandena har i de flesta fall haft anknytning till inom institutet pågående utredningar.

Ekon dr Lars Wohlin har varit ordinarie ledamot av utredningsrådet och suppleant i statens råd för samhällsforskning samt ledamot i det till statens industriverk knutna expertrådet för långsiktiga prognoser. Han har vidare medverkat i den av Industriförbundet tillsatta expertgruppen för granskning av planerna på byggandet av Stålverk 80. Docent Anders Klevmarken har deltagit i arbetsgrupper inom statistiska centralbyrån för kartläggning av hushållens inköpsplaner och för planering av den kommande hushållsbudgetundersökningen. Fil lic Lars Kritz har dels varit ledamot av nämnden för transport- och trafikekonomisk forskning inom den statliga transportforskningsdelegationen, dels varit expert i 1972 års trafikpolitiska utredning. Ekon lic Bertil Lindström har varit expert i en arbetsgrupp för samarbete mellan privat industri i Sverige och Finland tillsatt av Samarbetsdelegationen Sverige—Finland. Pol mag Hans-Fredrik Samuelsson har på uppdrag av industridepartementet arbetat som expert inom OECD:s Directorate for Science, Technology and Industry och på uppdrag av finansdepartementet deltagit som expert inom FN:s Economic Commission for Europe (ECE).

Förteckning över utgivna skrifter

Fullständig förteckning över utgivna skrifter kan erhållas på begäran.
(Angivna priser är cirkapriser exkl. mervärdesskatt)

Publikationer på engelska

1976

On the Measurement of the Degree of Progression. Ulf Jakobsson. Småtryck nr 65. 8 s. (Särtryck ur Journal of Public Economics 1976:1, 2.) 10:—

Structural Determinants of Swedish Foreign Trade. Bo Carlsson—Lennart Ohlsson. Småtryck nr 64. 10 s. (Särtryck ur European Economic Review 1976:2.) 10:—

Specialization Tendencies in Swedish Trade and Production of Fabricated Metal Products in the 1960's. Lennart Ohlsson. Småtryck nr 63. 13 s. (Särtryck ur Swedish Journal of Economics 1975:3.) 10:—

Emission Control Costs in Swedish Industry. Johan Facht. 227 s. 60:—

1974

On Unit Prices and Their Use in the Analysis of the International Specialisation Pattern within Heterogeneous Industries. Lennart Ohlsson. Småtryck nr 61. (Särtryck ur Journal of International Economics 1974:4.) 19 s. 6:—

Optimum Structure and Size of Road Haulage Firms. Lars Kritz. Småtryck nr 60. (Särtryck ur ECMT Round Table 23.) 31 s. 6:—

1973

Regional Productivity Differences in Swedish Manufacturing. Yngve Åberg. Småtryck nr 55. (Särtryck ur Regional and Urban Economics 1973:2.) 25 s. 6:—

The Use of a Capital-Vintage Model in Long-Term Forecasting of Technical Progress and Structural Change. Lars Wohlin. Småtryck nr 54. (Särtryck ur Long-Term Aspects of Plans and Programmes 1973.) 12 s. 6:—

A Model of the Swedish System for Personal Income Taxation. Ulf Jakobsson—Göran Normann. Småtryck nr 53. (Särtryck ur European Economic Review 1972:4.) 17 s. 6:—

Foreign Direct Investment in Sweden 1965—70. Hans-Fredrik Samuelsson. Småtryck nr 52. 21 s. 6:—

1972

The Measurement of Efficiency in Production: An Application to Swedish Manufacturing Industries 1968. Bo Carlsson. Småtryck nr 49. (Särtryck ur the Swedish Journal of Economics, Dec. 1972.) 18 s. 6:—

Slower Rise in Productivity, Serious Problem or Temporary Phenomenon? Lars Nabseth. Småtryck nr 48. (Särtryck ur Skandinaviska Enskilda Banken Quarterly Review 1972:2.) 8 s. 6:—

The Economics of the Agricultural Sector. Odd Gulbrandsen—Assar Lindbeck. 325 s. 48:—

Statistical Methods for the Analysis of Earnings Data with Special Application to Salaries in Swedish Industry. Anders Klevmarken. 271 s. 48:—

Mergers in Swedish Industry. An Empirical Analysis of Corporate Mergers in Swedish Industry, 1946—69. Bengt Rydén. 323 s. 48:—

1971

Structural Change in the Forest Industries. Lars Wohlin. Småtryck nr 47. (Särtryck ur the Quarterly Review of Skandinaviska Banken 1970:4.) 7 s. 4:—

1969

The Diffusion of New Technology. A study of ten processes in nine industries. Småtryck nr 46. (Särtryck ur National Institute Economic Review, May 1969.) 44 s. 8:—

1968

The Credit Market, Investment Planning and Monetary Policy — an Econometric Study of Manufacturing Industries. Gunnar Eliasson. 111 s. 18:—

1967

Concentration and Structural Adjustment in Swedish Industry during the Postwar Period. Bengt Rydén. Småtryck nr 44. (Särtryck ur the Quarterly Review of Skandinaviska Banken 1967:2.) 25 s.¹

¹ Utgången.

Publikationer på svenska

1976

Transportpolitiken och lastbilarna. En studie av regleringar och deras effekter.¹ Lars Kritz. 230 s. 60:—

Handelshinder och handelspolitik. Studier av verkningar på svensk ekonomi.¹ Lars Lundberg. 410 s. 60:—

IUI:s långtidsbedömning 1976. Utvecklingsvägar för svensk ekonomi fram till 1980. 324 s. 60:—

System av efterfrågefunktioner; några utvecklingstendenser. Anders Klevmarken. Småtryck nr 66. 38 s. (Särtryck ur Taloustieteellisen Seuran vuosikirja 1974.) 10:—

Uljämning kontra utbyte. Två artiklar om den skattepolitiska utvecklingen under 1970-talets första hälft. Ulf Jakobsson—Göran Normann. Småtryck nr 62. 25 s. 10:—

Den svenska industrins investeringar i utlandet 1970—1974. Birgitta Swedenborg, under medverkan av Bo Lindörn. Forskningsrapport nr 5. 24 s. 15:—

*Lönebildning och lönestruktur inom den statliga sektorn.*¹ Siv Gustafsson. 260 s. 60:—

1975

Norska och svenska modeller över personlig inkomstbeskattning. Ulf Jakobsson. Forskningsrapport nr 4. 21 s. 10:—

Effektiv avkastning på aktier. Rolf Rundfelt. Forskningsrapport nr 3. 21 s. 10:—

Industrieforskningens utveckling och avkastning. Anita Du Rietz. 130 s. 40:—

*Företagens tillväxt och finansiering.*¹ Göran Eriksson. 277 s. 60:—

*Etablering, nedläggning och industriell tillväxt i Sverige 1954—1970.*¹ Gunnar Du Rietz. 116 s. 40:—

1974

Löneutvecklingen och dess bestämningsfaktorer inom träindustrin. Yngve Åberg. Forskningsrapport. Stencil. 31 s.

Utvecklingen av hushållens inkomster efter skatt 1974—1975. Ulf Jakobsson—Göran Normann. Småtryck nr 59. 20 s. (Särtryck ur Industrikonjunkturen hösten 1974.) 6:—

Regionala produktivitetsskillnader. Yngve Åberg. Småtryck nr 58. 19 s. (Särtryck ur SOU 1974:3.) 6:—

Industrins energiförbrukning — analys och prognos fram till 1985. Bo Carlsson —Märtha Josefsson. 83 s. 30:—

*Industritjänstemännens lönestruktur. En studie av löneprofiler för tjänstemän med högre utbildning.*¹ Anders Klevmarken m.fl. 146 s. 40:—

Spridning av ny teknik — ett exempel från pappersindustrin. Staffan Håkanson. 85 s. 30:—

Skatter, disponibla inkomster och sparande. Ulf Jakobsson. Småtryck nr 57. 23 s. (Särtryck ur Industrikonjunkturen våren 1974.) 6:—

¹ English summary.

*Inkomstbeskattningen i den ekonomiska politiken.*¹ Ulf Jakobsson—Göran Normann. 281 s. 60:—

1973

Etablering och nedläggning av självständiga företag i metallmanufakturindustrin 1954—70. Gunnar Du Rietz. Småtryck nr 56, 13 s. (Särtryck ur SOU 1973:20.) 6:—

*Den svenska industrins investeringar i utlandet 1965—1970.*¹ Birgitta Swedenborg. 164 s. 30:—

*Metallmanufakturindustrin — produktionsförutsättningar och specialisering i internationell jämförelse.*¹ Lennart Ohlsson. 186 s. 30:—

Svensk industri 1972—1977. Lars Wohlin m.fl. 111 s. 30:—

*Den svenska importen av industrivaror från låglöneländer.*¹ Bo Carlsson—Åke Sundström. 189 s. 35:—

*Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer.*¹ Rolf Rundfelt. 206 s. 40:—

Innovations spridning inom svensk industri. Studier av några konkreta fall. Lars Nabseth. Småtryck nr 51. 31 s. 15:—

Utlandsföretag i Sverige. Utvecklingen 1965—1970. Hans-Fredrik Samuelsson. Småtryck nr 50. 11 s. (Särtryck ur Ekonomisk Revy 1973:1.)

1972

Bilprognos 1972—1985, försäljning, skrotning, bestånd. Lars Jacobsson. 106 s. 25:—

Hyreskontroll och bostadsmarknad. Assar Lindbeck under medverkan av Sören Blomquist. 85 s. 25:—

1971

*Produktion og produktivitet i detaljhandelen. En studie i teori, problem og metode.*¹ John Skår. 336 s. 40:—

*Den privata konsumtionen 1931—1975.*¹ Carl Johan Dahlman—Anders Klevmarcken. 158 s. 40:—

*Fusioner i svensk industri. En kartläggning och orsaksanalys av svenska industriföretags fusionsverksamhet 1946—69.*¹ Bengt Rydén. 246 s. 55:—

1970

Skoindustrins distributionsproblem. Margit Lidén. 97 s. 25:—

Svensk industri under 70-talet med utblick mot 80-talet. Lars Nabseth m.fl. 271 s. 40:—

*Skogsindustrins strukturomvandling och expansionsmöjligheter.*¹ Lars Wohlin. 291 s. 45:—

1969

Varvsindustrins problem. Efterfrågan, konkurrens, framtidsutsikter. John Ekström. Med bedömning av den svenska varvsindustrins utvecklingsförutsättningar av Ragnar Bentzel, John Ekström, Lars Nabseth.¹ 243 s. 30:—

¹ English summary.

Kapitalbildningen i Sverige 1861—1965. Lars Lundberg. 154 s. 20:—
Den ekonomiska politiken i Sverige och dess verkningar. Villy Bergström. 151 s. 20:—
Utrikeshandeln och den ekonomiska tillväxten i Sverige 1871—1966. Lennart Ohlsson. 151 s. 20:—
Arbetskraftsutbudets utveckling i Sverige 1870—1965. Per Silenstam. 115 s. 20:—
Nordek och jordbruket — en utredning om innebörd och konsekvenser för jordbrukets del av en nordisk tullunion. Odd Gulbrandsen. 70 s. 18:—
Produktion och produktivitet i Sverige 1861—1965. Yngve Åberg. 124 s. 20:—
*Jordbruksnäringens ekonomi.*¹ Odd Gulbrandsen—Assar Lindbeck. 280 s. 40:—
*Bostadsefterfrågans bestämningsfaktorer.*¹ Göran Eriksson—Gunnar Du Rietz. 175 s. 25:—
Produktionssambanden och vinstutvecklingen i svensk skogsindustri. Yngve Åberg. Småtryck nr 45. 7 s. (Särtryck ur Skandinaviska Bankens Kvartalsskrift 1969:1.) 4:—

1968

*Bolagsbeskattning och kapitalkostnader.*¹ Leif Mutén. 245 s. 40:—
*Bostäder och boendeförhållanden i Sverige 1945—60.*¹ Bernt Johansson—Lars Borgnäs. 201 s. 16:—
*Godstransporternas utveckling i Sverige 1950—66 med utblick mot 1980.*¹ Lars Kritz. 75 s.²
Långtidsutredningens industriprognos för 1970. En granskning och revidering. John Ekström. 66 s. 12:—
*Bostadsproduktionens prisutveckling.*¹ Branko Salaj. 196 s. 30:—

1967

*TV-ägandets utveckling i Sverige 1956—65.*¹ Gunnar Törnqvist. 235 s. 40:—
*Resekonsumtionen 1950—75.*¹ Gustav Endrédi. 122 s. 30:—
*Kreditmarknaden och industrins investeringar.*¹ Gunnar Eliasson. 284 s. 40:—
Problemer i marknadsøkonomisk forskning. John Skår. Småtryck nr 43. 24 s. (Särtryck ur "Markedsføring i 70-årene".) 6:—
*Studier i frånvaro från arbetet.*¹ Bertil Olsson. Småtryck nr 42. 158 s. 25:—
*Beklädnadskonsumtionen. Ny analys och prognos för 1975.*¹ John Ekström—Svante Lundberg. Småtryck nr 41. 138 s. 25:—
Den ekonomiska politikens möjligheter att inverka på kapitalresursernas fördelning mellan näringsgrenar och regioner. Lars Nabseth. Småtryck nr 40. 24 s. (Särtryck ur *Kapitalförsörjningen vid den ekonomiska omvandlingen i mindre industriländer.* Förhandlingar vid XIX nordiska nationalekonomiska mötet i Helsingfors den 25, 26 och 27 augusti 1966.)²

¹ English summary.

² Utgången.